พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

โดย

พระธัมมรัตนเถระ

สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

จัดพิมพ์จำหน่าย

๒๕๒๐

๗/-

คำนำ

การศึกษาประวัติพระพุทธศาสนานั้น เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน เพราะทำให้รู้จักพระพุทธศาสนาทั้งในแง่วัฒนะและหายนะ ซึ่งเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองด้าน กล่าวคือ เมื่อได้รู้ความเป็นไปในแง่วัฒนะหรือเจริญรุ่งเรือง ก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ใคร่จะศึกษาบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป และเมื่อได้รู้ความเป็นไปด้านหายนะหรือความเสื่อม ก็จะได้สังวรระวัง ช่วยกันปฏิบัติรักษาพระพุทธศาสนามิให้เสื่อมดังที่ได้เคยเป็นมาแล้ว

พระครูปลัดสัมพิพัฒญาณาจารย์ (บุญช่วย สุชวโน) ป.ธ. ๕, ศ.บ., M.A. เจ้าหน้าที่ประจำกองเลขาธิการ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แปลและเรียบเรียงเรื่อง พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ขึ้นจากหนังสือชื่อ **Bubbhismin South India**

มีเนื้อความกล่าวถึงความเป็นไปของพระพุทธศาสนาในอินเดียตอนใต้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวพุทธควรทราบโดยเฉพาะจะได้ทราบว่า พระพุทธศาสนาคงอยู่และเสื่อมไปจากอินเดียตอนใต้ด้วยอาการอย่างไร จะได้ถือเป็นคติ เห็นว่าเป็นหนังสือดีมีประโยชน์เล่มหนึ่งและคงจะอำนวยความรู้ให้แก่ผู้อ่านตามควร สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้พิมพ์ออกเผยแผ่

สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

มีนาคม ๒๕๒๑

สารบาญ

พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

	หน้า
การนำพระพุทธศาสนาเข้าสู่อินเดียใต้	๑
ความเจริญ, ความแพร่หลาย, และความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้	๑๑
พุทธเจดีย์ในอินเดียใต้	๒๕
เมืองนาคปัฏฏนัม	๓๐
เมืองกาญจีปุรัม	๓๗
นครวัญจี	๔๖
เมืองมธุรา	๔๗
อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อศาสนาฮินดู	๕๒
ผลงานด้านวรรณคดีทมิฬของกวีชาวพุทธในอินเดียใต้	๕๙

หน้า

กวีนิพนธ์เรื่องมณีเมขไล ๖๔

เรื่องกุณฑลเกสี ๖๗

เรื่องวไลยาปธิ ๗๑

เรื่องวีรโสลิยัม ๗๒

เรื่องสิทธานตัตโตไก ๗๔

เรื่องติรุปปทิคัม ๗๕

เรื่องพิมพิสารภไต ๗๖

คณาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในอินเดียใต้ ๗๗

๑. อิลัมโพธิยาร์ ๗๘

๒. พระอรวณะ อฑิคัล ๗๘

๓. มณีเมขลาภิกษุณี ๘๐

๔. สีธไล สาตตนาร์ ๘๕

๕. พระสังฆมิตตะ ชาวโจละ ๘๘

๖. นาคคุตตนาร์ ๙๒

๗. พระพุทธทัตตเถระ ๙๓

หน้า

๘. พระพุทธมิตตมหาเถระ ๙๖

๙. พระโพธิธรรม ๙๗

๑๐. พระทิคนาค ๙๘

๑๑. พระธรรมปาละ อธิการบดีมหาวิทยาลัยนาลันทา ๙๙

๑๒. พระภัทรตีรถ ธรรมปาละ ๑๐๒

๑๓. พระพุทธนันทิเถระ และพระสารีบุตรเถระ ๑๐๔

๑๔. พระวัชรโพธิ ๑๐๖

๑๕. พระพุทธมิตร ๑๐๗

๑๖. พระทีปังกร พุทธัปปิยเถระ ๑๐๙

๑๗. พระกัสสปเถระแห่งโจละ ๑๑๐

๑๘. พระอนุรุทธเถระ ๑๑๑

๑๙. พระธรรมกิตติเถระ ๑๑๒

พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

พระธัมมรัตนมหาเถระ
แต่งเป็นภาษาสิงหล

อมรสิริ วีรรัตเน
ย่อความและแปลเป็นภาษาอังกฤษ

ช. สุเชาวน์
แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย

พิมพ์ครั้งแรก ๓,๐๐๐ เล่ม

ธันวาคม ๒๕๒๐

ปัลลวะ
กฤษณะ
โจฬะ
ฮาเลบิด
เบเลอ
หันจิปุรัม
มะมัลละปุรัม
กาเวรี
โสมนาถปูร
คังไคโกนดาโจลปุรัม
ตันชอร์
นาคปัฏฏนัม
ปาณฑยะ
มะดุไร
ลังกา

อินเดียใต้

พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

การนำพระพุทธศาสนาเข้าสู่อินเดียใต้

เรื่องราวของพระพุทธศาสนาในอินเดียตอนใต้นั้น เราไม่ค่อยจะได้รู้ เพราะจดหมายเหตุโบราณ เช่นทีปวงศ์ มหาวงศ์ของลังกาเป็นต้นก็ไม่ได้กล่าวเรื่องนี้ไว้เลย. พระธัมมรัตนเถระ พระเถระชาวลังกาได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้จากหนังสือประวัติศาสตร์อินเดียใต้บ้าง ประวัติศาสตร์ลังกาบ้าง จากคัมภีร์และอรรถกถาภาษาบาลีบ้าง และจากวรรณคดีภาษาทมิฬบ้าง และได้พบว่าหนังสือภาษาทมิฬเรื่อง เบาธะมัม ทมิลัม (Baudhamum Tamilum, พระพุทธศาสนากับวรรณคดีทมิฬ) ซึ่งเขียนโดยเสนี เวงคดะสามี (Seeni Vengadasamy) ชาวมัดราส (อินเดียใต้) ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นอย่างมาก.

พระธัมมรัตนเถระได้กล่าวถึงเรื่องพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อินเดียใต้, ความแพร่หลายและความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้, เมืองพุทธศาสนาที่สำคัญ ๆ, การที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลเหนือศาสนาฮินดูอันเป็นศาสนาท้องถิ่น, เถระและคณาจารย์ชาวพุทธ และวรรณกรรมของคณาจารย์เหล่านั้น โดยอาศัยหนังสือเรื่องเบาธะมัม ทมิลัมนี้เป็นหลัก. เกี่ยวกับเรื่องที่ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อินเดียใต้เป็นครั้งแรกตั้งแต่เมื่อไรนั้น ปราชญ์ทั้งหลายยังมีความเห็นต่าง ๆ กันอยู่ แต่ถ้าได้อ่านวรรณคดีภาษาทมิฬอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว เราก็จะได้พบคำตอบสำหรับปัญหานี้.

วรรณกรรมที่เก่าแก่ที่สุดที่ให้ร่องรอยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้นั้น ก็คือหนังสือที่มีชื่อว่า ปุรนานูรุ (Purananuru), เรื่องที่พระพุทธศาสนาได้เคยมีอิทธิพลอยู่ในอินเดียใต้นั้นเราไม่อาจจะ

สืบค้นได้จากหนังสืออื่น ๆ ที่เขียนไว้ก่อนกว่าหนังสือเรื่องนี้. ในหนังสือเรื่องปุรนานูรุนี้ มีข้อความบางตอนที่อ้างถึงสิวิชาดก. ในหนังสือชื่อสีลัปปธิการัมและมณีเมขไล (Silappahaikaram–Maṇimekhalai) ซึ่งเป็นบทกวีเกี่ยวกับเรื่องของวีรบุรุษอันเป็นวรรณคดีทมิฬสมัยสังฆัม[๑] ยุคที่ ๓ (คริสตศตวรรษที่ ๒) ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ้งชัดว่าพระพุทธศาสนาได้เคยมีอิทธิพลอย่างเต็มที่อยู่ในอินเดียใต้. สำหรับหนังสือเรื่องมณีเมขไลนั้นเป็นวรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรง บรรยายถึงประวัติของนางภิกษุณีรูปหนึ่งแทรกด้วยอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, วรรณคดีภาษาทมิฬอีกหลายเรื่องก็ปรากฏว่าได้ยกเอาข้อความบางตอนมาจากกวีนิพนธ์เรื่องอื่น ๆ ของกวีคนเดียวกันกับที่ประพันธ์เรื่องมณีเมขไล คือ สีธไล

---

๑. สังฆัม เป็นประเพณีโบราณยุควรรณคดีเฟื่องฟูของทมิฬ คือเป็นวันชุมนุมของนักกวี ภายใต้ราชูปถัมภ์ของกษัตริย์ทมิฬ คล้ายการสังคายนาทางพระพุทธศาสนา.

สาตตนาร์ด้วย. ในวรรณคดีทมิฬอีกเรื่องหนึ่งชื่อ นัฏฏรีไน (Nattrinai) ก็ได้อ้างข้อความจากเรื่อง อุลัมโพธิยาร์ ซึ่งเป็นบทกวีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา. ฉะนั้น เราจึงลงความเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อินเดียใต้ ก่อนยุคที่ ๓ ของวรรณคดีทมิฬซึ่งเรียกว่ายุคสังฆัม (คริสตศตวรรษที่ ๒).

เราพอกำหนดระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อินเดียใต้ได้อย่างคร่าว ๆ จากวรรณคดีทมิฬดังกล่าวมาแล้ว. นอกจากนี้ จารึกของพระเจ้าอโศกก็ได้ให้ความสว่างแก่เราในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างมาก, จารึกของพระเจ้าอโศก ๒ หลักที่พบ ณ เมืองคิรินาร์ (Girinar) ในเมืองสุราษฎร์ (Surashtra) ก็ช่วยให้เราได้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เป็นอย่างมาก. ข้อความตอนหนึ่งของจารึกดังกล่าวนี้ว่า

"พระเจ้าเทวานัมปิยะพระจักรพรรดิผู้ทรงพระกรุณาผู้เป็นที่รักของเทพดาทั้งหลาย ได้ทรงจัดอำนวยความ

สะดวกในการรักษาพยาบาลแก่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ในเมืองโจละ, เจระ, ปาณฑยะ, ลังกา, และอาณาจักรของกษัตริย์กรีกทรงนามว่า อันติโอคุส (Antiochus)."

จากข้อความในจารึกนี้ ก็เป็นอันเข้าใจได้ว่า พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงสร้างสถานพยาบาลขึ้น ในอาณาจักรต่าง ๆ ของอินเดียใต้ แต่ว่าในจารึกดังกล่าวนี้ไม่ได้กล่าวถึงการแพร่หลายของพระพุทธศาสนาไว้เลย. ในประกาศหมายเลข ๑๓ ซึ่งพบที่ใกล้ ๆ เมืองเปษวาร ปากีสถานปัจจุบันมีข้อความที่อ้างถึงคณะพระธรรมทูตของพระเจ้าอโศก. จารึกนี้เขียนในปี ๒๕๘ ก่อนคริสตศักราช และเป็นจารึกที่เป็นหลักฐานอันแจ้งชัดว่าคณะพระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกเป็นผู้นำพระพุทธศาสนามาสู่อินเดียใต้และลังกา. เนื่องจากคณะพระธรรมทูตที่ไปยังลังกานั้นจะต้องเดินทางผ่านอินเดียใต้ฉะนั้น จึงน่าจะลงความเห็นได้ว่าการที่พระพุทธ-

ศาสนาแพร่หลายไปสู่ลังกาและอินเดียได้นั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยเดียวกัน.

เมื่อสังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งกระทำโดยพระเจ้าอโศกเป็นผู้อุปถัมภ์นั้น พระธรรมทูตได้ถูกคัดเลือกส่งไปยังประเทศต่าง ๆ รอบ ๆ อินเดีย. พระมหินทเถระซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอโศกได้ถูกเลือกให้ส่งไปประกาศพระพุทธศาสนา ณ ประเทศลังกา. พระมหินทเถระพร้อมด้วยคณะพระธรรมทูตได้ไปถึงประเทศลังกา ในศตวรรษที่ ๓ ก่อน ค.ศ. ท่านได้ให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรชาวลังกาเป็นจำนวนมากและได้เริ่มงานพระธรรมทูตอย่างกว้างขวาง. ศิษย์คนสำคัญของพระมหินทเถระชื่ออริฏฐเถระ ได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยพระมหินทเถระประกาศพระพุทธศาสนา.

แต่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่จดหมายเหตุโบราณของลังกาไม่ได้จดบันทึกเกี่ยวกับการนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อินเดียได้ไว้เลย เนื่องจากชาวลังการู้สึกว่าการ

กล่าวถึงเรื่องราวของพระเจ้าอโศกและงานพระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกโดยละเอียดลออนั้นเป็นเรื่องทำให้เกิดความช้ำใจ. ที่เป็นเช่นนี้ นักประวัติศาสตร์ชื่อนายวินเซนต์ สมิธ แสดงความคิดเห็นไว้ว่า เนื่องจากชาวทมิส ซึ่งอยู่ในอินเดียใต้นั้น ก่อความทุกข์ยากให้แก่ชาวสิงหลด้วยการรุกรานลังกาอยู่เสมอมิได้ขาด พระภิกษุในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นผู้จดบันทึกจดหมายเหตุต่าง ๆ จึงเกิดความเกลียดชังพวกทมิฬเหล่านั้น และไม่ปรารถนาที่จะให้พวกทมิฬมีชื่อติดอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาวสิงหลเลย.

แม้ว่าจะไม่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ดังกล่าวมาแล้ว แต่บรรดานักปราชญ์ต่างก็ยอมรับกันแล้วว่า พระมหินทเถระนั่นเองที่เป็นผู้นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อินเดียใต้.

ข้อเท็จจริงดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้เพียงประการเดียวก็เป็นหลักฐานเพียงพอที่จะให้ข้อสันนิษฐานในเรื่องนี้ได้. จดหมายเหตุต่าง ๆ กล่าวว่า พระมหินทเถระมาถึง

ลังกาด้วยอิทธิฤทธิ์ (คือเหาะมา) แต่นักปราชญ์ทั้งหลายต่างก็มีความเห็นว่า พระมหินทเถระเดินทางมาทางเรือ และได้แวะที่เมืองกาเวรีปัฏฏินัม ในอินเดียใต้ด้วย. ท่านได้พักชั่วคราวที่นั่นที่วัดชื่อ อินทรวิหาร ซึ่งเป็นวัด ๆ หนึ่งในบรรดาวัดเป็นจำนวนมากที่พระเจ้าอโศกได้ทรงให้สร้างขึ้นในดินแดนแถบนี้ของประเทศอินเดีย.

ยวนฉ่าง (เฮี้ยงจัง) นักจาริกแสวงบุญผู้มีชื่อเสียงของจีน ได้มาถึงกาญจีปุระ ในอินเดียใต้เมื่อ ค. ศ. ๖๔๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาระหว่างกลางของการเดินทางของเขา. ยวนฉ่างกล่าวไว้ว่ามีพระสถูปสูงถึง ๑๐๐ ฟุต ตั้งอยู่ในเมืองนี้. เกี่ยวกับพุทธเจติยสถานในเมืองปาณฑยะนั้น ยวนฉ่างได้เขียนพรรณนาไว้ดังต่อไปนี้ "ใกล้ ๆ เมืองมธุรา (Madhura) มีวัด ๆ หนึ่งสร้างโดยพระมหินทเถระ พระภาดา[๑] ของพระเจ้าอโศก.

๑. ฝ่ายมหายานเชื่อว่า พระมหินทเถระ เป็นภาดาของพระเจ้าอโศก ฝ่ายเถรวาทบันทึกไว้ว่า เป็นพระราชโอรส.

ทางตะวันออกของวัดนี้ มีพระสถูปองค์หนึ่งสร้างโดยพระเจ้าอโศก."

ขณะนั้นวัดและพระสถูปดังกล่าวนี้ อยู่ในสภาพที่ปรักหักพัง. วรรณคดีภาษาทมิฬไม่ได้กล่าวถึงปูชนียสถานทั้งสองนี้เลย. พระอรรถกถาจารย์ชื่อ ธรรมปาลเถระได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่านว่า ท่านอาศัยอยู่ในวัดซึ่งสร้างโดยพระเจ้าอโศกในสถานที่ที่เรียกว่า ภัทรตีรถะ (Bhadaratirtha).

เจ้าชายชาวสิงหลหลายองค์ ซึ่งรวมทั้งเจ้าชายมหาอริฏฐะด้วย ได้รับการอุปสมบทจากพระมหินทเถระในลังกา และเจ้าชายเหล่านั้นก็ได้ช่วยเหลือพระมหาเถระในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในลังกา, นอกจากนี้ ก็ยังปรากฏหลักฐานอีกว่า เจ้าชายเหล่านั้น ได้ช่วยพระมหาเถระประกาศพระศาสนาในอินเดียใต้ด้วย.

ในยุคต้น ๆ ของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในลังกานั้น ปรากฏว่า ถ้ำต่าง ๆ ได้ถูกดัดแปลงให้เป็น

ที่สำหรับอยู่อาศัยและมอบถวายแก่พระสงฆ์, ถ้ำต่าง ๆ เหล่านี้ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ที่เวสสคิริ (Vessaggiri), เจติยคิริ (Chetiyagiri) และโตนิคละ (Tonigala). ถ้ำทำนองเดียวกันนี้ เราก็ยังจะได้เห็นที่เมืองมธุราของอาณาจักรปาณฑยะอีกด้วย. ในถ้ำเหล่านี้เราจะได้พบเตียงที่ตัดสลักลงไปบนหินสำหรับเป็นที่นอนของพระสงฆ์. จารึกต่าง ๆ ที่ได้พบก็มีบอกชื่อเสียงเรียงนามของทายกไว้ด้วย. อักษรพราหมีที่พระเจ้าอโศกทรงใช้เขียนในศิลาจารึก ก็ได้มีผู้เอามาใช้เขียนในงานเขียนต่าง ๆ ด้วย. ถ้ำดังกล่าวแล้วถ้ำหนึ่ง ในเมืองปาณฑยะนั้น ก็ตั้งอยู่ในที่ที่เรียกว่า อริฏฐปัตตี (Ariṭthapatti) ชื่อนี้เห็นจะสืบเนื่องมาจากพระอริฏฐเถระผู้อาศัยอยู่ในถ้ำพิเศษนี้ ในขณะทำการประกาศพระศาสนาอยู่ในเมืองนี้.

จากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ก็อาจจะสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ถูกนำเข้ามาสู่อินเดียใต้

โดยพระเจ้าอโศกมหาราช และพระมหินทเถระ พระราชโอรสของพระองค์เอง ประมาณคราว ๆ เดียวกันกับการนำพระพุทธศาสนาไปสู่ลังกา.

ความเจริญ, ความแพร่หลาย, และความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

เป็นที่รู้กันดีแล้วว่า สังคายนา ๓ ครั้งที่ทำในประเทศอินเดียนั้น ได้ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปทั่วอินเดียและนานาประเทศด้วย. โดยเฉพาะสังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งทำโดยความอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกนั้น พระอรหันต์จำนวนมากได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่นำคณะพระธรรมทูตไปยังประเทศต่าง ๆ ที่สรรแล้ว. ภิกษุในพระพุทธศาสนาได้จาริกไปจากบ้านหนึ่งไปยังอีกบ้านหนึ่ง เพื่อประกาศพระธรรมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา ทั้งในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่และในสมัยต่อ ๆ มา. พระภิกษุที่จาริกไปในอินเดียใต้นั้น จะต้องต่อสู้กับพวกเชนและพวก

ฮินดูซึ่งเป็นคู่แข่งด้วยการโต้วาทีกับพวกเหล่านั้น นอกจากนี้ก็ยังจะต้องต่อสู้กับความลำบากและอุปสรรคต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก. แต่พระภิกษุที่ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยวิริยะอุตสาหะเหล่านั้นก็ได้รับการสนับสนุนและความอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดิน, คฤหบดี และบุคคลชั้นสูงเป็นจำนวนมาก. เนื่องจากได้รับการอุปถัมภ์จากบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงสามารถจาริกไปประกาศพระพุทธศาสนาได้ถึงทุกหมู่บ้านและทุกเมืองในอินเดียใต้ พร้อมทั้งได้สร้างวัด และตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นอันมาก. พระภิกษุไม่น้อยในวัดต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ได้กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการรักษาโรค และพระเหล่านี้ก็ให้บริการเยียวยารักษาแก่ประชาชนฟรี, ให้การศึกษาแก่คนทั่วไปในโรงเรียนของวัดฟรี, ซึ่งการทำดังนี้นับว่าเป็นการสังคมสงเคราะห์อันหาค่ามิได้เลยทีเดียว. พระภิกษุเหล่านี้จะให้ประชาชนมาประชุมกันในบริเวณวัด แล้วก็เทศน์

เรื่องเกี่ยวกับชาดกต่าง ๆ บ้าง, เกี่ยวกับพุทธประวัติบ้าง, อ่านพระสูตรต่าง ๆ จากคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้ฟังบ้าง, เพิ่มพูนความรู้ในธรรมะโดยการอธิบายสิ่งที่ประชาชนยังไม่เข้าใจให้แจ่มแจ้งบ้าง. พระภิกษุได้จัดให้มีโรงทานเพื่อสงเคราะห์คนตาบอด หูหนวกและคนพิการ ทั้งนี้โดยได้รับความอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดินและคฤหบดีทั้งหลาย. เนื่องจากการสังคมสงเคราะห์และการทำงานอย่างเสียสละในการประกาศพระศาสนาของภิกษุนั่นเอง พระพุทธศาสนาจึงได้แพร่หลายในอินเดียใต้อย่างรวดเร็ว.

อีกประการหนึ่งที่เป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนก็คือ พระภิกษุเหล่านั้นไม่ได้ถือสาในเรื่องความแตกต่างระหว่างชั้นวรรณะ และอันนี้เองที่ทำให้คนในวรรณะต่ำเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องทนทุกข์ทรมานอย่างสาหัสเพราะเรื่องวรรณะ รู้สึกว่าได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ วรรณะที่ถูกกดขี่จึงได้พบกับอิสรภาพ

ในพระพุทธศาสนา. ความเป็นปฏิปักษ์ต่อระบบแบ่งชั้นวรรณะอันทารุณไร้มนุษยธรรมนั้น เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่นิยมของประชาชน.

เราจะเข้าใจถึงการที่พระพุทธศาสนากลายเป็นที่แพร่หลายในอินเดียใต้ได้ดีขึ้นถ้าได้อ่านหนังสือเรื่อง "สีลัปปธิการัม" ซึ่งประพันธ์โดยกวีเชนชื่อ อิลางโคอฑิคัล (Ilango Aḍigal), เรื่อง "มณีเมขไล" ประพันธ์โดยกวีชาวพุทธ ชื่อ สาตตนาร์ (Sattanar) และบทสวดชื่อเธวารัม (Thevaram) ที่แต่งโดยนักบวชฮินดู มี อัปปาร์ (Appar), สุนทราร์ (Sundarar) และติรุคญาณสัมพันธาร์ (Tirugñaṇasambhandhar) เป็นต้น. กวีเหล่านี้มีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๒ ถึงคริสตศตวรรษที่ ๗. นอกจากนี้ หนังสือต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ หนังสือที่เขียนโดยนักบวชลัทธิไวศณเวต (Vaishṇavaite)

ในคริสตศตวรรษที่ ๘ และที่ ๙ ซึ่งเป็นหนังสือสำหรับสวดพรรณนาคุณของเทพเจ้า, หนังสือเรื่อง เปริยปุราณัม (Periyapuraṇam) เขียนในคริสตศตวรรษที่ ๒ โดยกวีชื่อเสกิลลาร์ (Sekillar) และเรื่องนีลเกสี ซึ่งเขียนโดยนักเขียนเชนที่เป็นปฏิบักษ์ต่อพุทธศาสนา, ก็ได้วาดภาพของสถานที่ต่าง ๆ ที่พระพุทธศาสนาแพร่หลายอยู่เป็นเวลาหลายศตวรรษในอินเดียใต้ให้เราเห็นได้อย่างชัดเจน.

พระพุทธศาสนาซึ่งได้รุ่งเรืองอยู่ในอินเดียใต้มาตั้งแต่คริสตศตวรรษที่ ๓ นั้น ได้ค่อย ๆ เสื่อมลงทีละน้อย ๆ ตั้งแต่ราวคริสตศตวรรษที่ ๗ เป็นต้นมา เพราะสาเหตุหลายประการดังจะได้กล่าวต่อไป.

ก่อนที่จะนับถือพระพุทธศาสนานั้น อินเดียใต้ได้มีศาสนาต่าง ๆ เหล่านี้ คือ ศาสนาพระเวท (หรือศาสนาพราหมณ์) ของพวกอินเดียเหนือ, ศาสนาเชน, และศาสนาอาชีวกอยู่ก่อนแล้ว. ศาสนาเหล่านี้ได้ทำให้

อินเดียใต้กลายเป็นเวทีสำหรับโต้วาทะ แต่ไม่ปรากฏชัดว่า ศาสนาอะไรเป็นศาสนาท้องถิ่นของอินเดียใต้ก่อนที่ศาสนาต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ (คือพราหมณ์, เชน, อาชีวก) จะเข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้จากทางภาคเหนือของอินเดีย. เป็นธรรมดาว่าศาสนาต่าง ๆ ที่ต้องการจะให้เป็นที่นิยมนับถือของประชาชนทั่วไปนั้นจะต้องต่อสู้ชิงชัยซึ่งกันและกันเพื่อทำให้พระเจ้าแผ่นดินหรือบุคคลที่มีอิทธิพลนิยมนับถือเสียก่อนเป็นประการแรก. ก็ปรากฏว่าในยกแรก พระพุทธศาสนามีชัยชนะในการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีอันนี้.

ศาสนาอาชีวกนั้นแพ้อย่างหลุดลุ่ยในการต่อสู้ดังกล่าวนี้. พระพุทธศาสนา, ศาสนาเชน, และศาสนาพระเวท (หรือศาสนาพราหมณ์) ๓ ศาสนาเท่านั้นที่ถูกปล่อยให้ต่อสู้กันต่อไป. แต่พระพุทธศาสนานั้นต้องต่อสู้ทั้งกับศาสนาเชนและศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นคู่แข่งของพระพุทธศาสนาด้วยกันทั้งคู่ และต่างก็หยิ่ง

ผยองว่าตนเองเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไปและวางแผนเพื่อที่จะโค่นทำลายพระพุทธศาสนาด้วยกันทั้งคู่. เสถียรภาพของพระพุทธศาสนาจึงถูกศาสนาซึ่งเป็นคู่แข่งทั้งสองศาสนาดังกล่าวมานี้ ร่วมกันคอยพยายามบ่อนทำลายอยู่ตลอดเวลา. ส่วนพระพุทธศาสนาเองก็แบ่งแยกกันเองออกเป็นนิกายเล็กนิกายน้อยหลายนิกาย, หนังสือชื่อนีลเกสีกล่าวถึงนิกายของพระพุทธศาสนาที่แข่งขันกันเองอยู่ในขณะนั้น ๓ นิกาย คือ นิกายมหายาน, นิกายสาวกยาน (หรือเถรวาท หรือหินยาน), และนิกายมนตรยาน (เป็นสาขาหนึ่งของมหายาน). นักบวชของฮินดูชื่อติรุคญาณสัมพันธาร์กล่าวไว้ในหนังสือ ชื่อ เธวารัม ของเขาว่า ในสมัยที่เขายังมีชีวิตอยู่นั้น พระพุทธศาสนาได้แบ่งแยกออกเป็น ๖ นิกาย. ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้เองก็เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลง.

นอกจากนี้ พระภิกษุได้พากันเลิกละหน้าที่ในด้าน

สังคมสงเคราะห์อันเป็นสิ่งที่ทำให้พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนเสียแล้วกลายเป็นผู้ที่เอาแต่เรื่องของตนเองและประพฤติพระธรรมวินัยหย่อนยานลง เพราะฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดินและพวกที่มีอิทธิพลทั้งหลายที่เคยให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูจึงเลิกให้ความอุปถัมภ์แก่พระสงฆ์. ดังนั้น คณะสงฆ์ซึ่งอ่อนแอลงจึงไม่สามารถยืนหยัดต่อสู้กับศาสนาคู่แข่งทั้งสองศาสนา คือศาสนาเชนกับศาสนาพราหมณ์ ซึ่งได้ร่วมกันโจมตีพระพุทธศาสนาอย่างหนักอยู่ในขณะนั้นต่อไปได้. พร้อม ๆ กับการที่พระพุทธศาสนาเสื่อมลงในคริสตศตวรรษที่ ๕ และที่ ๗ นั้นเอง ศาสนาเชนซึ่งผู้นับถือส่วนใหญ่เป็นพวกพ่อค้าก็กลับมีอิทธิพลขึ้น. ในระยะนั้นศาสนาพระเวท (พราหมณ์) ยังไม่มีอิทธิพลในอินเดียใต้. เมื่อศาสนาเชนเริ่มรุ่งเรืองขึ้น พวกศาสนิกของเชนก็คอยที่จะทำลายพระพุทธศาสนา. พวกพระภิกษุเองก็รู้สึกว่าพวกตนไม่มีกำลังเพียงพอที่จะปกป้องพระพุทธศาสนาไว้ได้. ในวรรณกรรมของพวกเชนได้กล่าวไว้ว่าคณา-

จารย์ของเชนชื่ออกลังการ์ (Akalankar) สามารถโต้วาทะชนะพระภิกษุได้อย่างราบคาบ และได้ทำให้พวกพระภิกษุต้องหนีเตลิดไปยังประเทศลังกา. แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะประสบกับความเสื่อมดังกล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ก็มิใช่หมายความว่าพระพุทธศาสนาได้ถูกกำจัดให้หมดไปอย่างสิ้นเชิงทีเดียว พระพุทธศาสนายังคงมีอยู่ในอินเดียใต้สืบมาอีกเป็นเวลาหลายศตวรรษ แต่อยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมเต็มที.

ต่อมาศาสนาพระเวทของพวกพราหมณ์ ซึ่งเคยตกอยู่ในฐานะอ่อนกำลังก็ได้เริ่มก้าวหน้าและได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้าแผ่นดินและพวกบุคคลสำคัญ ๆ ด้วยเหตุนี้เอง ศาสนาพราหมณ์จึงเริ่มมีอิทธิพลเหนือศาสนาเชน และในระยะนี้เองที่พระพุทธศาสนาได้เสื่อมสูญไปจากอินเดียใต้.

ศาสนาพราหมณ์ก็มีจุดอ่อนที่ทำให้ไม่เป็นที่นิยมของประชาชนในเมืองต่าง ๆ อยู่เหมือนกัน คือลัทธิ

ฆ่าสัตว์บูชายัญ และการถือชั้นวรรณะ. พวกวรรณะที่ต่ำต้อยไม่ชอบศาสนาพราหมณ์ก็เพราะศาสนานี้ห้ามมิให้พวกเขาศึกษาคัมภีร์พระเวท. หลังจากคริสต-ศตวรรษที่ ๕ เป็นต้นมา ศาสนาพราหมณ์เริ่มปรับ-ปรุงเปลี่ยนแปลงคำสอนของตน คือคำสอนบางอย่างซึ่งแต่ก่อนเคยถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่ประชาชนทั่วไปไม่ชอบก็ปรับปรุงเสียใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงได้รวมเอาพวกเทพเจ้าที่มีชื่อเสียงของพวกอินเดียใต้ เช่น เจ้าแม่กาลี, พระสกันธะ, พระคณปติ, และพระวิษณุ เป็นต้น เข้ามาเป็นเทพเจ้าของฮินดูด้วย. ศาสนาฮินดูยุคใหม่นี้ได้สร้างบทสวดแบบใหม่ขึ้น ซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องที่พรรณนาถึงเรื่องของศรัทธา ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นของง่ายสำหรับคนทั่วไปและเป็นเครื่องชวนให้คนทั่วไปนิยมชมชอบ. เมื่อครั้งที่ศาสนาเชนมีอิทธิพลนั้นก็ได้ตั้งหน้าตั้งตาจะทำลายพระพุทธศาสนา, พอศาสนาฮินดูเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่และมีอิทธิพลขึ้น ก็มุ่งที่จะทำลาย

พระพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับที่ศาสนาเชนได้เคยทำมาแล้ว.

นักบวชฮินดู เช่น ติรุคญาณสัมพันธาร์, อัปปาร์, สุนทราร์, ติรุคมังคยาลวาร์, เปยาลวาร์เป็นต้น ซึ่งมีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๗–๘ เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูศาสนาฮินดู คณาจารย์ฮินดูเหล่านี้สามารถโต้วาทะชนะบรรดาคณาจารย์ฝ่ายพุทธและคณาจารย์ฝ่ายเชน. ในเวลานั้น ศาสนาฮินดูยังไม่แตกแยกออกเป็นนิกายเล็กนกายน้อยอย่างที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ เช่น นิกายไศวะ, ไวศณเวตเป็นต้น. เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาซึ่งเกิดแตกแยกในระหว่างพวกเดียวกันเองจึงไม่อาจจะต่อต้านการโจมตีของพวกฮินดู ซึ่งยังรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ได้.

บทเพลงสวดชื่อ เธวารัม ของติรุคญาณสัมพันธาร์กล่าวว่า เขาได้ต่อสู้กับชาวพุทธด้วยการโต้ปัญหากันและสามารถกลับใจให้ชาวพุทธหันมานับถือศาสนา

ของเขาได้เป็นอันมาก. หนังสือชื่อ ติรุวาสคัม (Tiruvasgam) ซึ่งเขียนโดย มาติกกวาสการ ชาวเมืองสิดัมพะรัม (Sidambaram) กล่าวว่า เขาสามารถโต้วาทะชนะคณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาได้ และทำให้คณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาเหล่านั้นต้องพากันหนีไปยังเมืองลังกา.

ติรุคมังคยาลวาร์ (Tirugmangayalvar) กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า เขาได้ขโมยเอาพระพุทธรูปทองคำไปจากวัดแห่งหนึ่งในเมืองนาคปัฏฏนัม (Nagapaṭṭanam) แล้วได้เอาทองคำจากพระพุทธรูปนั้นไปใช้ในการก่อสร้างวัดฮินดูชื่อ ติรุวรางไค (Tiruvarangai). แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะประสบกับความยากลำบากดังที่ได้กล่าวมาแล้วและเสื่อมโทรมลงเพียงไรก็ตาม แต่ว่าพระพุทธศาสนาก็ยังคงอยู่จนกระทั่งถึงคริสตศตวรรษที่ ๑๔ จึงได้เสื่อมสูญไปจากอินเดียใต้.

ตอนต่อ ๆ มาของคัมภีร์มหาวงศ์กล่าวว่า ในศตวรรษที่ ๑๓ พระเจ้าปรกรมพาหุแห่งดัมพะเทนิยะแห่งลังกา ได้นำพระภิกษุและพระคัมภีร์จากเมืองโจละมาเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศลังกา. ในยุคนี้อินเดียใต้กับลังกาได้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันอย่างขนานใหญ่ ประมุขของพระสงฆ์ที่เดินทางจากอินเดียใต้ไปสู่ลังกาก็คือ พระธรรมกิตติเถระ. ท่านได้เป็นผู้เขียนตอนต่อ ๆ มาของคัมภีร์มหาวงศ์ เริ่มแต่รัชสมัยของพระเจ้าศิริเมฆวันไปจนถึงสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ และเชื่อกันว่า ท่านองค์นี้เองที่เป็นผู้รจนาคัมภีร์ทาฐวงศ์ แต่ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังแย้งกันอยู่. พระทีปังกรเถระ ชาวโจละ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามว่าพระพุทธปิยะ ก็เช่นเดียวกัน ได้เดินทางจากอินเดียใต้ไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศลังกา. กวีนิพนธ์ภาษาบาลีชื่อ ปัชชมธุ (รสหวานของภาษิต) อันเป็นคาถาสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าก็รจนาโดยท่านองค์

นี้ และท่านองค์นี้อีกเช่นกันที่เป็นผู้รจนาคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ที่ชื่อว่ารูปสิทธิ.

พระพุทธมิตตเถระและพระมหากัสสปเถระ ก็เป็นภิกษุชาวโจละที่ได้เดินทางมายังประเทศลังกา. ท่านทั้งสองรูปนี้ได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ณ ลังกาทวีปนี้ และได้บำเพ็ญศาสนกิจเพื่อประโยชน์แก่พุทธศาสนาเป็นอันมาก. จากข้อเท็จจริงทั้งหลายดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ก็จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนายังตั้งมั่นอยู่ในอินเดียใต้จนกระทั่งคริสตศตวรรษที่ ๑๓ และยังมีพุทธศาสนิกชน, มีวัดในพระพุทธศาสนา และศูนย์การศึกษาทางพระพุทธศาสนาอยู่ในดินแดนบางส่วนของอินเดียใต้จนกระทั่งถึงคริสตศตวรรษที่ ๑๔. หลังจากคริสตศตวรรษที่ ๑๔ ไปแล้ว พระพุทธศาสนาจึงได้เสื่อมสูญไปจากอินเดียใต้ แต่ก็ได้ทิ้งร่องรอยแห่งความรุ่งเรืองไว้เบื้องหลังเป็นอันมาก คือมีโบราณวัตถุสถานต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจำนวนมากมายและศาสนาฮินดูก็ได้

รับเอาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาไว้หลายอย่าง.

พุทธเจดีย์ในอินเดียใต้

ในการศึกษาเพื่อที่จะให้รู้ว่าพระพุทธศาสนาได้เคยรุ่งเรืองอยู่ที่ไหนบ้าง และพระพุทธศาสนาอยู่ในสภาพอย่างไรก่อนแต่คริสตศตวรรษที่ ๑๔ ขึ้นไปนั้น เราจำจะต้องทำการศึกษาโบราณสถานต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในอาณาจักรที่สำคัญอาณาจักรหนึ่งของอินเดียใต้ คือ อาณาจักรโจละ (Chola).

เมืองหลวงของอาณาจักรโจละ คือ เมืองกาเวริปัฏฏินัม (Kaveripaṭṭinam), เมืองนี้ได้ชื่อว่ากาเวริปัฏฏินัม เพราะตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำกาเวรี. เมืองนี้เป็นศูนย์กลางของกิจการพระธรรมทูตของพุทธศาสนามาตั้งแต่แรกเริ่มเลยทีเดียว. ชาดกเรื่องหนึ่งได้กล่าวว่า เมืองนี้เป็นบ้านเกิดของนักปราชญ์ชาวพุทธคนหนึ่งชื่อ อกิตติ. อกิตติเขาได้บริจาคทรัพย์สมบัติ

ทั้งปวงแก่คนยากจน แล้วบวชเป็นฤาษีอยู่ในป่าใกล้ๆ กับเมืองนี้. ต่อมาผู้คนได้พากันหลั่งไหลไปกราบไหว้สักการะท่านเป็นจำนวนมากมิได้ขาด จนไม่มีเวลาที่จะได้พักผ่อนเลย, อกิตติดาบสจึงได้หนีจากที่นั้นไปยังเกาะแห่งหนึ่งชื่อ กาไรตีวู (Karaitivu) นอกฝั่งทางตอนเหนือของประเทศลังกา.

พระมหินทเถระ ก็ได้เคยหยุดพักชั่วคราวที่เมืองนี้ ระหว่างที่นำคณะพระธรรมทูตไปยังประเทศลังกา ก็ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ที่เมืองนี้มีวัดอยู่วัดหนึ่งชื่ออินทรวิหารสร้างโดยพระเจ้าอโศก. กวีนิพนธ์ภาษาทมิฬ ชื่อสีลัปปธิการัม (Silappadhikaram) และเรื่องมณีเมขไล (Maṇimekhalai) ได้กล่าวถึงวัดดังกล่าวนี้ไว้เช่นกันว่า ชื่อ วัดอินทรวิหาร. ชื่อนี้สืบเนื่องมาจากชื่อของพระมหินทเถระนั่นเองคือ มาจากคำว่า มหา + อินทร = มเหนทร อันเป็นรูปสันสกฤตของคำว่า มหินท นั่นเอง. ในคริสตศตวรรษที่ ๒

พระภิกษุชื่ออรวณะ อฑิคัล (Aravaṇa Aḍigal) ได้อยู่ปกครองวัดนี้. ในบทกวีเรื่อง มณีเมขไล กล่าวว่า ได้มีพระพุทธเจดีย์เล็ก ๆ องค์หนึ่งอยู่ในอุทยานที่เรียกว่า อุปวนะ และมีพระพุทธบาทจำลองไว้ให้ประชาชนบูชาสักการะอันหนึ่งในอุทยานนี้. และในกวีนิพนธ์เรื่องเดียวกันก็มีกล่าวไว้ว่า พระเจ้ากิลลิวะละวัน (Killivalavan) ซึ่งครองราชย์อยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๒ นั้นก็ทรงเป็นพุทธมามกะ พระองค์ได้ทรงดัดแปลงคุกให้เป็นโรงฟังธรรมตามคำขอของภิกษุณีชื่อมณีเมขลา ต่อมา พระองค์ก็ได้สร้างวัดพระพุทธศาสนาขึ้น ณ ที่นั้น.

หนังสือทางพระพุทธศาสนาภาษาบาลีชื่อ รสวาหินี ซึ่งรจนาในลังกาในคริสตศตวรรษที่ ๑๓ กล่าวว่า กษัตริย์แห่งเมืองโจละพระองค์หนึ่งได้ทรงสร้างโบสถ์ถวายพระศิวะแห่งหนึ่ง แต่ภายหลังพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้ทำให้พระองค์ทรงกลับพระทัยหันมา

นับถือพระพุทธศาสนา พระองค์จึงทรงดัดแปลงโบสถ์พระศิวะนั้นให้เป็นวัดในพระพุทธศาสนา. พระพุทธทัตตเถระ ซึ่งเป็นพระอรรถกถาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากท่านหนึ่ง ได้กล่าวไว้ในหนังสือที่ท่านแต่งว่า ท่านได้อาศัยอยู่ในวัด ๆ หนึ่งในเมืองกาเวริปัฏฏินัม ในเวลานั้น ท่านได้รับอุปถัมภ์บำรุงจากพระเจ้าแผ่นดินแห่งเมืองนั้น. บรรดาพระอรรถกถาจารย์ทั้งที่เป็นชาวทมิฬและชนชาติอื่น ๆ พระพุทธทัตตเถระมีชื่อเสียงเด่นมาก.

ในอารัมภกถาของหนังสือเรื่องอภิธัมมาวตาร พระพุทธทัตตเถระกล่าวว่า ท่านได้อาศัยอยู่ในวัดแห่งหนึ่งในเมืองกาเวริปัฏฏินัม ซึ่งสร้างโดยเสนาบดีชื่อกฤษณทาส. ท่านได้แต่งคาถาอธิบายถึงความรุ่งเรืองของเมืองนี้ว่ามีถนนอันกว้างขวางและเนืองแน่นไปด้วยผู้คน. และในมธุรัตถวิลาสินี อรรถกถาพุทธวงศ์ ท่านก็ได้กล่าวไว้ว่า ท่านได้รจนาคัมภีร์นี้ ในขณะที่ท่าน

อาศัยอยู่ในวัดแห่งนี้เช่นเดียวกัน.

เมือง ภูตมงคล (Bhutamangala) ก็เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงมากเมืองหนึ่งในบรรดาเมืองที่เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรโจละโบราณเหล่านี้. ณ เมืองนี้เองพระพุทธทัตตเถระได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดซึ่งสร้างโดยวิษณุทาส เสนาบดีชาวพุทธ. พระพุทธทัตตเถระได้รจนาคัมภีร์ภาษาบาลีชื่อ วินัยวินิจฉัย ที่วัดนี้. ท่านได้อธิบายถึงความรุ่งเรืองของเมืองภูตมงคลในทำนองเดียวกันกับที่ได้อธิบายถึงความรุ่งเรืองของเมืองกาเวริปัฏฏินัม ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรโจละ. เมืองโพธิมงคล (Bodhimangala) ก็เป็นเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่งของพระพุทธศาสนา, คณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาสองท่านคือพระพุทธนันทิ และพระสารีบุตร ก็ได้อาศัยอยู่ ณ เมืองนี้. หนังสือชื่อ เปริยปุราณัม ก็ได้เล่าถึงการโต้วาทะกันระหว่างนักบวชฮินดู ชื่อติรุคญาณสัมพันธาร์กับคณาจารย์ทั้งสองท่านดังกล่าวนี้.

และคำว่าโพธิมงคลนี้ก็เป็นคำที่แสดงให้รู้อีกด้วยว่าเป็นชื่อของชุมนุมชนชาวพุทธ.

พอนปั๋ฏฏรี (Ponpaṭṭri) ในอำเภอตัญไช (Tanjai) ก็เป็นอีกแห่งหนึ่งที่พระพุทธศาสนาตั้งมั่น. คณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาท่านหนึ่งชื่อ พระพุทธมิตตะ ก็ได้อาศัยอยู่ในเมืองนี้ ในคริสตศตวรรษที่ ๑๑. ท่านได้รจนาตำราไวยากรณ์ภาษาทมิฬเล่มหนึ่งชื่อ วีรโสลิยัม (Virasoliyam) หนังสือเล่มนี้ได้ตั้งชื่อเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติกษัตริย์โจละพระองค์หนึ่งนามว่า พระเจ้าวีรราเชนทร (Virarachendra).

เมืองนาคปั๋ฏฏนัม (Nagapaṭṭanam)

เมืองนี้ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับเมืองท่าของประเทศโจละ เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาตั้งแต่โบราณกาล. ณ เมืองนี้ พระเจ้าอโศกได้ทรงสร้างวัดไว้วัดหนึ่งชื่อ พทโรตีรถวิหาร (Badarotirthavihara) ในคริสตศตวรรษที่ ๘ พระธรรมปาลเถระได้จำพรรษาอยู่

ที่วัดนี้และได้รจนาคัมภีร์ เนตติปกรณ์ ที่วัดนี้. ในปี ค.ศ. ๗๒๐ พระเจ้านรสิงหโปถวรมัน (Narasinghapothavarman) ก็ได้ให้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งเพื่อเป็นที่พักอาศัยของนักเดินเรือชาวจีนที่เดินทางมาทำการค้าขายในดินแดนแห่งนี้ และวัดนี้ก็เรียกกันว่าวัดจีน. มาโค โปโล (Marco Polo) ซึ่งเดินทางท่องเที่ยวจากเมืองจีนไปยังเมืองเวนิส (Venice) ก็ได้พูดถึงวัดนี้ด้วย.

ในคริสตศตวรรษที่ ๘ คณาจารย์ของศาสนาไวศณเวตคนหนึ่งชื่อ ติรุคมังคยาลวาร์ ได้ขโมยพระพุทธรูปทองคำไปจากพุทธวิหารแห่งหนึ่งในเมืองนาคปัฏฏนัมนี้ แล้วนำเอาทองคำจากพระพุทธรูปนั้นไปใช้ในการซ่อมแซมวิหารของฮินดู. เรื่องนี้ได้กล่าวไว้ในหนังสือภาษาทมิฬที่เขียนในยุคนั้นชื่อคุรุปรัมปไร ปรภารัม (Guruparamparai Parbharam). ในสมัยที่กษัตริย์โจละพระนามว่าราชราชา กำลังมีอำนาจ

(ระหว่าง ค.ศ. ๙๘๕ – ๑๐๑๔) นั้น ก็ได้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งเรียกว่า สิริไศเรนทรจูฬามณีวิหาร ณ เมืองนาคปัฏฏนัมนี้. ในการสร้างพุทธสถานอันนี้ กษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยในเกาะสุมาตราก็ได้มีส่วนช่วยเหลือกษัตริย์โจละอยู่ด้วย, ได้มีผู้พบแผ่นทองแดงที่กษัตริย์ศรีวิชัยพระองค์นี้มอบให้ในการช่วยสร้างวัดฝังอยู่ในดินและปัจจุบันได้ย้ายไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์ลีเด็น (Leiden Museum).

และก็เช่นเดียวกัน ในคริสตศตวรรษที่ ๑๔ พ่อค้าชาวจีนได้แวะขึ้นบกที่ท่าแห่งนี้เพื่อหาสินค้า. พวกเขาได้บันจารึกอันหนึ่งไว้ที่พุทธวิหารแห่งนี้. จารึกอันนี้จดหมายเหตุจีนก็ได้มีกล่าวถึงไว้ด้วยเช่นกัน.

ในคริสตศตวรรษที่ ๑๕ พระเจ้ารามปติราชาแห่งพม่าได้จัดส่งพระภิกษุชาวพม่า ๑๑ รูป และคณะทูตไปยังประเทศลังกา เรือเกิดอับปางในระหว่างการเดินทางกลับประเทศของตน. แต่เคราะห์ดีที่พวกพระและลูกเรือเหล่านี้ได้

มาถึงเมืองนาคปัฏฏนัมและได้อาศัยพักพิงอยู่ที่วิหารของชาวจีนดังกล่าวแล้ว. ข้อความดังกล่าวมานี้มีกล่าวไว้ในศิลาจารึกกัลยาณีสีมาของพม่า.

เซอร์ วอลเตอร์ เอลเลียต (Sir Walter Elliot) กล่าวว่า ในปี ค.ศ. ๑๘๓๖ ทางทิศเหนือของเมืองนาคปัฏฏนัมนี้ มีวิหารหอคอยใหญ่แห่งหนึ่งซึ่งเรียกกันว่าโคปุรัม ตั้งอยู่ริมทะเล. หอคอยนี้ใช้เป็นประภาคารสำหรับพวกเดินเรือ. ในปี ค.ศ. ๑๘๖๗ รัฐบาลอินเดียใต้อนุญาตให้พวกมิชชันนารีคริสเตียนรื้อพุทธสถานอันนี้ออกแล้วสร้างอาคารของพวกคริสเตียนหลังหนึ่งขึ้นแทน. ที่เมืองโคปุระก็ได้มีผู้พบพระพุทธรูป ๕ องค์อยู่ในต้นไม้ ๓ ต้นที่ถูกโค่นลง. พระพุทธรูป ๕ องค์นั้น ๔ องค์ทำด้วยโลหะ ส่วนอีกองค์หนึ่งนั้นเป็นกระเบื้องดินเผา (ลายคราม), องค์หนึ่งเป็นปางทรงแสดงพระธรรมเทศนา. เมื่อลอร์ด นาเปียร์ (Lord Napier) ผู้ว่าราชการชาวอังกฤษมาเยี่ยมสถานที่แห่ง

นี้ พวกมิชชันนารีคริสเตียนได้มอบโบราณวัตถุเหล่านี้ให้เป็นของขวัญ. ที่ฐานของพระพุทธรูปนี้ ได้พบว่ามีจารึกภาษาทมิฬสมัยคริสตศตวรรษที่ ๑๒ อยู่แผ่นหนึ่ง อ่านได้ความว่า "ขอจงสวัสดี, ขออุทิศแด่พระศาสดาผู้ซึ่งอาคมบัณฑิตถึงเป็นสรณะเพื่อความหลุดพ้นจากสงสาร."

ในปัจจุบัน ในเมืองนาคปัฏฏนัมมีบ้านพราหมณ์บ้านหนึ่งเรียกกันว่า บ้านปุตตัมโกฏฏัม (Puttamkoṭṭam). นายเอส. กฤษณสวามี อีแยงการ์ กล่าวว่าหมู่บ้านนี้ได้สร้างหลังจากที่ได้รื้อถอนพุทธวิหาร ซึ่งมีอยู่ ณ ที่นั้นออกไป. ในพิพิธภัณฑ์เมืองมัดราส เราก็จะได้เห็นพระพุทธรูปแบบต่าง ๆ มากมาย พร้อมทั้งงานแกะสลักเกี่ยวกับพุทธศาสนาอีกเป็นอันมาก. จากข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้เองจึงอาจลงสันนิษฐานได้ว่าเมืองนาคปัฏฏนัมนั้นเป็นเมืองสำคัญของพระพุทธศาสนา และเป็นเมืองที่ทำให้พุทธศาสนิกชาวอินเดีย

ภาคภูมิใจอยู่เป็นเวลาหลายศตวรรษทีเดียว. พระพุทธโฆสะ พระอรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ก็เดินทางมายังประเทศลังกาจากเมืองท่าแห่งนี้. หมู่บ้านแห่งหนึ่งก็ชื่อว่า พุทธกุฎี ซึ่งชื่อของหมู่บ้านนี้ก็แสดงให้รู้ว่าเป็นถิ่นของชาวพุทธ. หลังจากคริสตศตวรรษที่ ๑๕ มาแล้ว โบราณวัตถุต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาได้สูญหายไปพร้อม ๆ กับการมาถึงของพวกยุโรป.

เมืองอุไรยูร์ (Uraiyur) ซึ่งภาษาสันสกฤต เรียกว่าเมืองอุรคปุระ (Uragapura) นั้นก็เป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่งของอาณาจักรโจละอันเป็นบ้านเกิดของพระพุทธทัตตะ พระอรรถกถาจารย์ผู้เรืองนามรูปหนึ่ง. และเมืองนี้ก็ได้เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่งมาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาสู่อินเดียใต้ด้วย.

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เราพูดถึงเฉพาะเมืองที่เป็นศูนย์การศึกษาของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรโจละ

เท่านั้น. ความจริงแล้วยังมีเมืองเล็ก ๆ อีกจำนวนมาก ที่พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญอยู่ในสมัยนั้น. เมืองต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น เมืองพุทธมงคล, เมืองสังฆมงคล, เมืองกุมพโกนัม, เมืองมยูรปัฏฏนัม, เมืองอาสัมกุฏิปัฏฏิ เป็นต้น ก็เป็นศูนย์วัฒนธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนาด้วยเหมือนกัน. เมืองต่าง ๆ ที่มีชื่อที่ประกอบด้วยคำว่า พุทธ, สังฆ, อาลัม (หมายถึงต้นโพธิ์) นั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า เป็นเมืองที่เคยเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามาในอดีตอย่างไม่ต้องสงสัย. ในโบสถ์ของฮินดูบางแห่งในเมืองนี้ก็จะได้เห็นว่ามีพระพุทธรูปตั้งไว้คู่กับเทวรูปของฮินดูด้วย.

ดินแดนแทบธอณไฑมณฑล (Thoṇḍaimaṇḍala) ของอินเดียใต้นั้นก็เป็นถิ่นที่มีชาวพุทธอยู่อาศัยเหมือนกัน แต่ว่าไม่เหมือนกับเมืองโจละ คือไม่มีศูนย์กิจการทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ มีแต่เพียงเมืองพุทธไม่กี่เมืองเท่านั้น เช่น เมืองกูวัม, เมืองสังฆมังคิ, เมือง

ตีรุปปาฑิริปปุลิยูร์, และเมืองกาญจีปุรัม เป็นต้น. สำหรับเมืองกูวัมนั้นเป็นเมืองที่พระพุทธศาสนามั่นคงมาตั้งแต่ยุคแรก ๆ. พระพุทธรูปใหญ่ที่พบที่เมืองนี้เราก็จะดูได้ที่พิพิธภัณฑ์เมืองมัดราส. แม้กระทั่งทุกวันนี้ก็ยังเข้าใจกันว่า สังฆมังคินั้นเป็นหมู่บ้านของชาวพุทธ เพราะว่าชื่อนี้แสดงให้เห็นว่า หมู่บ้านนี้มีความเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา. หมู่บ้านนี้เป็นบ้านเกิดของคณาจารย์ชาวพุทธท่านหนึ่งชื่อ สากิย นายการ์ (Sakiya Nayakar) ซึ่งกล่าวกันว่าในตอนหลังได้หันไปนับถือศาสนาไศวะ (Shaivaism). สำหรับเมืองตีรุปปาฑิริปปุลิยูร์นั้น เป็นศูนย์การศึกษาของพุทธศาสนา และกล่าวกันว่า ที่เมืองนี้ได้เคยมีมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาด้วย.

เมืองกาญจีปุรัม (Kañchipuram)

เมืองกาญจีปุรัม ซึ่งเป็นเมืองสำคัญในเขตภาคธอณไฑมณฑล (Thoṇḍaimaṇḍala) นั้น เป็น

เมืองที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้. จำเดิมแต่ยุคแรก ๆ มาเลยทีเดียว เมืองนี้กลายเป็นที่เผชิญหน้ากันของศาสนาสำคัญ ๔ ศาสนา คือ พุทธ พราหมณ์ เชน และอาชีวก ซึ่งต่างก็มุ่งที่จะครองความเป็นเลิศในดินแดนแถบนี้. แต่ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาเป็นที่นิยมของประชาชนมากที่สุด. ยวนฉ่าง ซึ่งได้มาเยี่ยมเมืองนี้ในคริสตศตวรรษที่ ๗ กล่าวว่า พระเจ้าอโศกได้สร้างพระสถูปไว้ที่นี่องค์หนึ่ง. ในวรรณคดีภาษาทมิฬเรื่อง มณีเมขไล ก็ได้กล่าวไว้ว่า พระเจ้ากิลลิวะละวัน (Killivalavan) ได้สร้างพระเจดีย์องค์หนึ่งในเมืองนี้ถวายเป็นพุทธบูชา. นอกจากนี้ก็ยังมีกล่าวไว้ในหนังสือเรื่องเดียวกันอีกว่า พระเจ้าแผ่นดินได้ถวายอุทยานชื่อ ตรุมทวนะ แด่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา, และได้สร้างปูชนียสถานอันประกอบด้วยพระพุทธบาทจำลองอันหนึ่งไว้ในอุทยานแห่งนี้ด้วย. กล่าวกันว่าคณาจารย์ทางพุทธศาสนา ชื่อ อรวณะ อทิคัล

(Aravaṇa Aḍigal) ได้อพยพมาสู่เมืองกาญจีปุรัมนี้ จากเมืองกาเวริปัฏฏินัม (Kaveripaṭṭinam). มณีเมขลานั้น หลังจากที่ได้บวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ได้ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองนี้ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต, แม้ทุกวันนี้ก็ยังมีวัดฮินดูที่เรียกว่า มณีเมขลา อัมมัน โควิล อยู่ในเมืองนี้. วัดฮินดูดังกล่าวนี้ก็เป็นวัดในพระพุทธศาสนาที่ถูกแปลงให้เป็นวัดฮินดู. อาจารย์ธรรมปาละ อธิการบดีของมหาวิทยาลัยนาลันทา และท่านอนุรุทธเถระผู้รจนาอภิธัมมัตถสังคหะ ก็เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองนี้. พระพุทธโฆสาจารย์ อรรถกถาจารย์ผู้มีชื่อเสียง ซึ่งมีชีวิตอยู่ในตอนต้น ๆ ของคริสตศตวรรษที่ ๕ กล่าวไว้ในกถาสรุปของมโนรถปูรณี (อรรถกถาอังคุตตรนิกาย) ว่าในขณะที่ท่านกำลังเรียบเรียงอรรถกถาดังกล่าวอยู่นั้น ท่านอยู่ในเมืองกาญจีปุรัมกับสหายของท่านชื่อพระโพธิปาละ. แต่ในปปัญจสูทนี อรรถกถามัชฌิมนิกาย

ท่านกล่าวว่าหนังสือเล่มนี้ท่านรจนาในขณะที่ท่านอยู่ที่เมืองมยูรปัฏฏนัม กับพระภิกษุที่เป็นสหายของท่านชื่อพระพุทธมิตตะ, และในอรรถกถาชื่อสมันตปัปปาสาทิกา พระพุทธโฆสาจารย์กล่าวว่า ในครั้งที่ท่านอยู่ที่เมืองกาญจีปุรัมนั้น ท่านได้เคยเห็นอรรถกถาภาษาเตลุกุ (Telugu) เล่มหนึ่งชื่อว่า อัทธัฏฐกถา.

ยวนฉ่าง ซึ่งมาถึงเมืองกาญจีปุรัม ในปี ค.ศ. ๖๔๐ กล่าวไว้ว่า ในเวลานั้น เมืองกาญจีปุรัมมีวัดพระพุทธศาสนาประมาณ ๑๐๐ วัด และพระภิกษุราว ๑,๐๐๐ รูป ยวนฉ่างยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า คณาจารย์ทางพุทธศาสนาชื่อทีคนาคะก็เป็นชาวเมืองสิงหวัคตระ (Sinhavaktra) (คือเมืองสียะมงคลในปัจจุบัน) ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับเมืองกาญจี. กษัตริย์ปัลลวะพระนามว่า มเหนทรวรมัน (Mahendravarman) ก็ทรงกล่าวไว้ในพระนิพนธ์ภาษาสันสกฤตของพระองค์ชื่อ มัตตวิลาสะประหาสนะ ซึ่งได้ทรงรจนาขึ้นในคริสตศตวรรษที่ ๘ ว่า

ในเมืองกาญจีมีพุทธวิหารจำนวนมาก และวิหารที่สำคัญมีชื่อว่าราชวิหาร. พระเจ้าพุทธวรมัน ซึ่งเป็นกษัตริย์ราชวงศ์ปัลลวะพระองค์หนึ่งที่ปกครองเมืองกาญจีปุระก็ทรงเป็นพุทธมามกะ. พระองค์ได้ทรงสร้างวัดจำนวนมากและทรงอุปถัมภ์วัดเหล่านั้นด้วย. กล่าวกันว่าพระเจ้าหิมสีตละ ซึ่งมีพระชนม์อยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๘ นั้นก็ได้ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภก. ในรัชสมัยของพระเจ้าหิมสีตละนี้ได้มีศาสนิกเชนคนหนึ่งชื่อ อสังกะสามารถโต้วาทีชนะพระภิกษุรูปหนึ่งได้ และเชนคนนี้ก็ได้ทำให้พระเจ้าหิมสีตละกลับพระทัยหันไปนับถือศาสนาเชน เป็นเหตุให้พวกพระภิกษุต้องพากันหนีไปหลบภัยอยู่ในประเทศลังกา.

ในปัจจุบันนี้ในเมืองกาญจีปุระก็มีวัดฮินดูอยู่แห่งหนึ่งเรียกว่า กามากริยัมมันโควิล (Kamakriyamman kovil) วัดฮินดูแห่งนี้ เดิมทีเดียวก็เป็นวัดของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งสร้างอุทิศเทพธิดาชื่อดารา

(Tara). นักโบราณคดีอินเดียหลายท่านก็มีความเห็นว่าพุทธสถานแห่งนี้ได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นเทวสถานของฮินดูในภายหลัง. อันที่จริงแม้ปัจจุบันนี้ก็ยังมีพระพุทธรูปจำนวนมากอยู่ในโควิล (คือเทวสถานของฮินดู) ในเทวสถานแห่งนี้มีพระพุทธรูปยืนองค์หนึ่งเรียกกันว่า สาตตัน (Sattan) คำนี้มีรากคำมาจากคำภาษาบาลีว่า สตฺถา แปลว่าครู ซึ่งหมายถึงพระพุทธเจ้านั่นเอง. ตามประวัติทางฮินดูนั้นก็ว่า สาตตันองค์นี้เป็นโอรสของเทพธิดาฮินดู นามว่ากามากริยัมมัน (Kamakriyamman). วัดฮินดูที่มีชื่อว่า กัจฉีสวรโควิล (Kacchisvara kovil), เอกัมพเรสวรโควิล (Ekambaresvara kovil) และกุรุกานิล อมรันดาลโควิล (Kurukanil Amarandal kovil) ซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันนั้น ก็ล้วนแต่ดัดแปลงมาจากวัดของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น, ในวัดฮินดูเหล่านี้ก็ได้พบว่ามีพระพุทธรูปถูกดัดแปลงให้เป็นเทวรูปฮินดูจำนวนมาก. ที่

วัดฮินดูชื่อ กัจจิตตุณายนารโควิลก็มีพุทธวิหารอยู่แห่งหนึ่ง แต่ได้ถูกรื้อทำลายจนไม่เหลือซากเลย. จารึกหลายอันก็ได้กล่าวถึงการบริจาคที่ดินถวายแด่พุทธวิหารแห่งนี้.

กวีผู้มีชื่อเสียงชาวชวาคนหนึ่งเขียนไว้เมื่อคริสตศตวรรษที่ ๑๔ ว่าในเมืองกาญจีปุระนั้นมีวัดทางพระพุทธศาสนาอยู่ ๑๓ วัด. เขากล่าวว่า ในระยะเวลาดังกล่าวนี้พระพุทธศาสนาและศาสนาไวศณเวตผสมผสานกันจนยากที่จะแยกออกจากกันและกันได้. การดัดแปลงพุทธวิหารให้เป็นวัดฮินดูก็ดี การแปลงพระพุทธรูปให้เป็นเทวรูปก็ดี และการปลอมเรื่องราวของพุทธเจดีย์เหล่านี้ให้เป็นเรื่องราวของเทวสถานของฮินดูก็ดี เป็นเรื่องที่ทำให้ชาวพุทธผู้ได้รู้เห็นเข้าเกิดความสลดใจเป็นอย่างยิ่ง. พระพุทธรูปจำนวนมากได้ถูกทำลาย และนอกจากนี้สิ่งที่ทำให้ชาวพุทธสลดใจเป็นอย่างมากอีกอย่างหนึ่งก็คือการเอาพระพุทธรูปไปสร้างกำแพง ทำ

ฐานอาคารและการก่อสร้างอื่น ๆ, นอกจากพระพุทธ-ศาสนาจะได้รับความเสียหายประการต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วพุทธศิลป์อันเป็นสมบัติอันล้ำค่าในเอเชียยังได้รับความเสื่อมเสียอีกด้วย.

จากข้อเท็จจริงดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ก็จะเห็นได้ว่า เมืองกาญจีปุระนั้น เป็นเมืองสำคัญของพระพุทธ-ศาสนาในอินเดียใต้ เช่นเดียวกันกับที่เมืองอนุราธปุระเป็นเมืองสำคัญของพระพุทธศาสนาในลังกา. คณาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เช่น พระอรวณะอฑิคัล, นางมณีเมขลา, พระทินนาคะ, พระโพธิธัมมะ, พระอรรถกถาจารย์ธรรมปาละ, พระอนุรุทธะ, และพระพุทธาทิตยะ เป็นต้น ก็ล้วนแต่อยู่ในเมืองนี้ทั้งสิ้น. เทวสถานของศาสนาไวศณเวตที่ชื่อว่า ติรุมาลีรุญโจละ (Tirumaliruñcola) ในปัจจุบันนี้ ก็เคยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนามาก่อนในอดีต. ที่เมืองนี้อีกเช่นกัน ก็ได้พบวิหารถ้ำต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก,

อักษรพระเจ้าอโศก (คือจารึกอักษรพราหมี) ก็ได้พบในถ้ำเหล่านี้. นาย วี. อาร์. รามจันทร์ มีความเห็นว่าถ้ำเหล่านี้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาและพระเชนเคยอยู่ครอบครองมาก่อน.

และก็เช่นเดียวกัน ในเมืองปาณฑยะนั้น ก็มีเมืองชาวพุทธและหมู่บ้านของชาวพุทธอยู่หลายแห่ง. พระธรรมปาละ, พระวัชรโพธิ, และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ อีกมาก ก็เป็นชาวเมืองนี้. ในเมืองนี้มีวิหารถ้ำหลายแห่งซึ่งเป็นที่ที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเคยอยู่อาศัย.

ประการสุดท้ายที่เราจะต้องพิจารณาก็คือ เรื่องของอาณาจักรเจระ (Chera) และศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในเมืองนี้. ดินแดนแถบนี้เรียกว่า เกราล่า (Kerala) หรือมาลายะลัม (Malayalam) ด้วย. พระเจ้าเอลาระ ซึ่งเป็นผู้ปราบลังกาได้และทรง

ปกครองลังกา เมื่อ ๒๐๐ ปีก่อน ค.ศ. นั้น ก็ทรงเป็นชาวเมืองเกราล่า.

นครวัญจี (City of Vañchi)

นครวัญจีนี้เป็นนครหลวงของอาณาจักรเจระ. วรรณคดีภาษาทมิฬชื่อ สีลัปปธิการัม ได้อธิบายถึงเมืองต่าง ๆ ที่เป็นนครหลวงของอาณาจักรสำคัญ ๆ ในอินเดียใต้ไว้ดังนี้คือ เมืองกาเวริปั๊ฏฏินัมเป็นนครหลวงของอาณาจักรโจละ, เมืองวัญจีเป็นนครหลวงของอาณาจักรเจระ, และเมืองมธุราเป็นนครหลวงของอาณาจักรปาณฑยะ. ได้มีกล่าวไว้ในเรื่องมณีเมขไลว่า ทวดของโควลัน (Kovalan) วีรบุรุษในเรื่องสีลัปปธิการัม ได้สร้างพุทธสถูปขึ้นองค์หนึ่งที่เมืองวัญจี. โควลันคนนี้ได้หันมาเลื่อมใสพระพุทธศาสนาเพราะพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ ณ วัดปาทปั๊งกชมาลัย และได้ใช้จ่ายทรัพย์สมบัติเป็นจำนวนมากเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา. ในคริสตศตวรรษที่ ๑๒ พระเจดีย์องค์นี้และพระเจดีย์

องค์อื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ในเมืองวัญจี. ในเรื่องมณีเมขไล ได้กล่าวไว้ว่า บิดาของโควลัน, นางมณีเมขลา และพระอรวณะ อฑิคัล ได้เคยเดินทางไปสักการะพระเจดีย์ต่าง ๆ ในเมืองวัญจี.

ปัจจุบันนี้ วัดฮินดูจำนวนมาก เช่นวัดที่มีชื่อว่า สาตตัน กาวุ (Sattan Kavu) และไอยัปปั่นโควิล (Aiyappan kovil) เป็นต้น ก็ยังมีอยู่ในเมืองมาลายะลัม, วัดฮินดูเหล่านี้เคยเป็นวัดทางพระพุทธ-ศาสนามาก่อนทั้งนั้น. คำว่า สาตตัน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ก็เป็นพระนามของพระพุทธเจ้าพระนามหนึ่ง (คือเป็นคำที่มาจากคำว่า สตฺถา), คำว่า กาวุ นั้น หมายถึงอุทยาน หรือวัด. ดังนั้น คำว่า สาตตัน กาวุ จึงหมายความว่า วัดของพระพุทธเจ้า.

เมืองมธุรา (Madhura)

ดินแดนอีกแถบหนึ่งที่ได้พบว่ามีเมืองพุทธและหมู่บ้านชาวพุทธอยู่เป็นจำนวนมากก็คืออาณาจักรปาณฑยะ.

นครหลวงของเมืองนี้คือเมืองมธุรา เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกแห่งหนึ่ง. วรรณคดีทมิฬที่ชื่อว่า มธุไรกาญจี (Madhuraikañchi) ซึ่งเขียนในระยะสุดท้ายของยุคสังฆัม (เป็นชื่อของยุคของวรรณคดีทมิฬ) กล่าวไว้ว่า ในเมืองนี้มีวัดพระพุทธศาสนาและชาวพุทธอยู่เป็นจำนวนมาก. ในเรื่องมณีเมขไล ก็ได้กล่าวถึงพระสถูปองค์หนึ่งที่สร้างอุทิศเทพธิดาชื่อจินดาเทวี. นักประวัติศาสตร์หลายท่านมีความเห็นว่า สถูปองค์นี้สร้างอุทิศเทพธิดาฝ่ายมหายานที่ชื่อว่า ดารา. ข้อสันนิษฐานนี้ได้รับการสนับสนุนจากข้อเท็จจริงที่ว่า เทพธิดาที่ชื่อว่า ดารานี้ บางทีก็เรียกกันว่า จินดาเทวี ด้วย. ยวนฉ่างซึ่งได้มาถึงเมืองนี้ในคริสตศตวรรษที่ ๗ ได้กล่าวไว้ว่าเขาได้เห็นซากปรักพังของวิหารที่สร้างโดยพระเจ้าอโศกด้วย. แต่ในวรรณคดีทมิฬไม่ปรากฏว่าได้มีการกล่าวถึงวัดต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้. ใครจะเป็นผู้สร้างวัดเหล่านี้ก็ตามที แต่เราก็

เชื่อได้ว่ามีวัดพระพุทธศาสนาจำนวนมากอยู่ในเมืองมธุราจริง หลักฐานอ้างอิงในเรื่องนี้ก็คือว่ามีสถานที่แห่งหนึ่งเรียกกันว่า อริฏฐปัฏฏิ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นชื่อที่เอามาจากชื่อของวิหารถ้ำที่พระอริฏฐเถระชาวลังกาเคยอยู่อาศัยนั่นเอง. จารึกอักษรพราหมีหลายอันก็ได้พบในวิหารถ้ำเหล่านี้ ซึ่งเป็นที่ที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเคยอยู่ครอบครอง.

เมืองโปติยกันนะ (Podiyakanna) ตามที่มีกล่าวไว้ในวรรณคดีทมิฬ ก็ว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่ง. คณาจารย์ฝ่ายมหายานชื่อ วัชรโพธิ (๖๖๑–๗๓๐) ก็เกิดที่เมืองนี้. ท่านได้เดินทางไปยังประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่นเพื่อประกาศพระพุทธศาสนามหายานนิกายธยานะ หรือเซ็น. ตำบทตันชอร์ (Tanjore) ในปัจจุบันนี้ ในสมัยโบราณเรียกว่าตันไช (Tanchai), พระธรรมปาละ ผู้รจนาอรรถกถาของอังคุตตรนิกาย สุตตันตปิฎก จำนวน

๑๓ เล่ม ก็เป็นชาวจังหวัดนี้. ฉะนั้น เรื่องที่ว่าถิ่นนี้เคยเป็นถิ่นที่มีชาวพุทธจำนวนมากอยู่อาศัยนั้นจึงเป็นเรื่องที่มีหลักฐานแน่นอน.

เป็นธรรมเนียมที่มีมาแต่พุทธกาลอย่างหนึ่ง คือการชอบสร้างวัดไว้ในสวนหรืออุทยาน, และธรรมเนียมนี้ก็ได้แพร่หลายไปทั้งในประเทศอินเดียและในประเทศลังกา.

เมืองมนวูร์ (Manavur) และเมืองทุฑิตปุระ (Tuḍitapura) ก็เป็นเมืองของชาวพุทธที่มีพระสถูปเจดีย์ต่าง ๆ จำนวนมาก หนังสือที่ถอดความจากบทกวีภาษาทมิฬเรื่อง ยักกะยาคัปปรนี (Yakkayagapparani) ก็มีข้อความที่กล่าวถึงเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่าพุทธปุระ, แต่ข้อความนี้ในปัจจุบันยังไม่ได้รับการรับรองว่าเป็นความจริง.

จากข้อความดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ก็พอจะมองเห็นถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในเมืองโจละ,

ปาณฑยะ, เจระ (เกราล่า), และดินแดนแถบธอณ-ไฑมณฑล (Thoṇḍaimaṇḍala) ซึ่งรวมกันเข้าเป็นอินเดียใต้. จากวรรณคดีต่าง ๆ อันพอจะหาได้และซากโบราณสถานต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ก็คงจะทำให้เรารู้สึกว่า พระพุทธศาสนานั้นได้แพร่หลายไปทั่วอินเดียใต้. เสกิลลาร์ (Sekillar) ผู้ประพันธ์เรื่อง เปริยปุราณัม อันเป็นเรื่องทางศาสนาฮินดูก็ได้กล่าวไว้ว่า ในคริสตศวรรษที่ ๗ นั้น ศาสนา-ไศวะอยู่ในสภาพร่อแร่เต็มที แต่พระพุทธศาสนากำลังรุ่งเรือง. เสกิลลาร์กล่าวว่า พวกไศวะพากันสวดอ้อนวอนพระศิวะขอให้ช่วยทำลายพระพุทธศาสนาและช่วยสนับสนุนศาสนาฮินดู, และโดยการอำนวยให้ของพระศิวะนั่นเอง ติรุคญาณสัมพันธาร์ (Tirugnana-sambandhar) ปราชญ์ชาวฮินดูจึงได้มาเกิดเพื่อกอบกู้ศาสนาฮินดู. เกี่ยวกับความรุ่งเรืองของพระ-พุทธศาสนาตามที่เสกิลลาร์กล่าวไว้นั้น คงจะไม่เป็น

การกล่าวที่ผิดจากความจริงแน่นอน (เพราะเป็นการกล่าวถึงเรื่องของฝ่ายที่เป็นศัตรูกัน).

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อศาสนาฮินดู

เมื่อพระพุทธศาสนาเสื่อมไปจากอินเดียแล้ว สิ่งที่พระพุทธศาสนาทิ้งไว้เบื้องหลัง ก็คืออิทธิพลอันไม่อาจจะลบล้างได้ซึ่งแนบแน่นอยู่ในการดำเนินชีวิต และศาสนธรรมของอินเดียใต้. คติธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ถูกนำเอาไปคลุกเคล้ากับคำสอนของศาสนาฮินดู. ศาสนาฮินดูยุคปัจจุบันก็ได้รับเอาความคิดทั้งของพระพุทธศาสนาและศาสนาเชนเข้าไปผสมด้วย. ไม่เพียงแต่ผสมกับพระพุทธศาสนาและศาสนาเชนเท่านั้น ศาสนาฮินดูยังได้พยายามที่จะกลืนเอาศาสนาอิสลามเข้าไปด้วย. ดังที่ปรากฏว่าในระหว่างรัชสมัยของอักบาร์มหาราช (มหาราชอิสลาม) นั้น ได้มีการแต่งคัมภีร์อุปนิษัทใหม่ขึ้นฉบับหนึ่งเรียกว่า อัลลาห์ อุปนิษัท (Allah Upanishad). ที่นี้ก็มาพิจารณากันถึงเรื่องที่ความคิดทางพระ

พุทธศาสนาถูกนำเข้ามาปนกับคำสอนของศาสนาฮินดู. ชาวฮินดูในอินเดียใต้ส่วนมากไม่รู้ว่า ความคิดบางอย่างของชาวฮินดูนั้นได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ครั้งเมื่อพระพุทธศาสนากำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนของพวกตน.จะเห็นได้ว่า แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะถูกกำจัดออกไปแล้วก็ตาม แต่ชาวฮินดูก็ยังบูชาพระพุทธเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุ. พวกฮินดูจำเป็นต้องเอาพระพุทธเจ้ามาเป็นอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุ เพราะเหตุว่า พระพุทธเจ้าเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเอาพระพุทธเจ้าเข้าไปรวมไว้ในพวกพระเจ้าของศาสนาฮินดูด้วย. เราไม่อาจจะกล่าวได้อย่างแน่นอนว่าเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นแต่ครั้งไหน. ในพจนานุกรมสันสกฤตของอมรสิงห์ ซึ่งเขียนแต่คริสตศตวรรษที่ ๘ กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางมายา. ใน

หนังสือเกี่ยวกับเรื่องอวตาร ๑๐ ปางของพระวิษณุ ชื่อว่า ทสาวตารลริต ซึ่งเขียนในคริสตศตวรรษที่ ๑๑ ก็กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเป็นอวตารปางที่ ๙ ของพระวิษณุ. ฉะนั้น เราจึงอาจสันนิษฐานได้ว่าการเอาพระพุทธเจ้าไปเป็น พระเจ้าองค์หนึ่งของศาสนาฮินดูนั้น คงจะเกิดขึ้นใน ระหว่างระยะเวลาที่ได้มีการเรียบเรียงหนังสือทั้งสอง เล่มดังกล่าวนี้.

ในขณะที่ฮินดูนิกายไวศณเวต เอาพระพุทธเจ้าไป เป็นอวตารปางหนึ่งของพระเจ้าของตนนั้น, ฮินดู อีกนิกายหนึ่งคือไศวะ ก็ไม่ยอมน้อยหน้าพวกไวศณ-เวตเหมือนกัน คือได้เอาพระพุทธเจ้าไปเป็นพระเจ้า องค์หนึ่งของพวกเขาด้วย โดยขนานนามพระองค์ว่า ศาสตาไอยนาร์และธรรมราชัน. นอกจากนี้พระ-พุทธเจ้ายังถูกขนานนามว่า วินายกะ ซึ่งตรงกับพระ คเณศของฮินดู ซึ่งมีศีรษะเป็นช้างนั่นเอง. นามว่า วินายกะนั้น เป็นนามที่ชาวพุทธใช้เรียกพระพุทธเจ้า

นามหนึ่ง. และชาวฮินดูก็เรียกพระคเณศของเขาว่า วินายกะเหมือนกัน. ฉะนั้น ธรรมราชวิหารและวินายก-วิหาร จึงได้ถูกเปลี่ยนชื่อเสียใหม่เป็นธรรมราชโควิล และวินายกโควิล.

การฆ่าสัตว์บูชายัญ เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาคัดค้านไว้อย่างแจ้งชัด แต่ศาสนาฮินดูสอนว่าเป็นสิ่งที่เป็นบุญกุศลอย่างสูง. แต่เนื่องจากอิทธิพลของพระ-พุทธศาสนานนเอง ศาสนาฮินดูจึงประกาศห้ามการฆ่าสัตว์ และรับเอาศีลข้อแรกของพระพุทธศาสนา คือการเว้นจากปาณาติบาตเข้ามาใช้. เพราะฉะนั้น ศาสนาฮินดูจึงได้จัดการปฏิรูปศาสนาของตนเอง ซึ่งเริ่มคลอนแคลนและเสื่อมโทรมลงโดยการเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วย.

ต้นโพธิ์เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวพุทธ เพราะว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ ณ ภายใต้ต้นโพธิ์. กวีชาวทมิฬที่เป็นพุทธศาสนิก ก็เขียนบทกวีสรรเสริญพระบรม-

ศาสดา ด้วยการใช้ถ้อยคำเป็นต้นว่า "พระผู้ประเสริฐ ผู้ตรัสรู้ ณ ภายใต้ควงไม้โพธิ์," "ขุมแห่งเมตตาซึ่งนั่งอยู่ภายใต้ต้นโพธิ์." คณาจารย์ฝ่ายไศวะคืออัปปาร์สุนทราร์, ติรุญาณสัมพันธาร์, ก็กล่าวถึงพระพุทธเจ้าไว้ในบทสวดชื่อ เธวารัมโดยเรียกพระองค์ว่า โพธิยาร์ คือ ผู้บูชาต้นโพธิ์. กวีชาวพุทธคนหนึ่งในสมัยสังฆัมก็มีชื่อว่า อิลัมโพธิยาร์. ในหนังสือวรรณคดีต่อต้านพระพุทธศาสนาเรื่องหนึ่งซึ่งเขียนโดยกวีเชน ก็กล่าวถึงการบูชาต้นโพธิ์ของชาวพุทธ. การปฏิบัติของชาวพุทธดังกล่าวมานี้ ชาวฮินดูในอินเดียใต้ก็เอาแบบอย่างมาปฏิบัติบ้าง และยังถือปฏิบัติกันสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้. แต่พวกเขาหารู้ไม่ว่า การปฏิบัติของพวกเขาดังกล่าวมานี้ เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวพุทธของพวกเขานั่นเอง.

พระภิกษุในพระพุทธศาสนานั้นชอบสร้างวัดตามหมู่บ้าน แล้วก็อยู่จำพรรษาและสั่งสอนธรรมแก่ชาว

บ้าน. ธรรมเนียมอันนี้ ชาวฮินดูก็ได้นำเอามาใช้บ้าง โดยการตั้ง "มะตัม" (Madams) (คือศาลาที่พัก) ขึ้นเป็นจำนวนมาก ด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน. เป็นที่รู้กันทั่วไปอีกอย่างหนึ่งก็คือ ลัทธิอัดไวตวาทของสังกราจารย์ ซึ่งมีชื่อเรียกกันอีกหลายอย่างคือ มายาวาท, เอกาตมาวาท, สมารตวาท นั้น ก็ได้รับอิทธิพลจากพุทธปรัชญาฝ่ายมหายาน. กล่าวคือหลังจากที่ได้ศึกษาพุทธปรัชญาของนิกายศูนยวาทและวิชญาณวาทแล้ว สังกระก็ได้นำทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในคำสอนของตน. รามานุชะคณาจารย์ฮินดูที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งเรียกลัทธิอัดไวตะของสังกระว่าเป็น "พุทธศาสนาที่แอบแฝงเข้ามา." มัธวาจารย์คณาจารย์ผู้มีชื่อเสียงของฮินดูนิกายทไวตวาท ถึงกับปฏิเสธปรัชญาของสังกระเอาเลยทีเดียว โดยกล่าวว่า ปรัชญาของสังกระนั้นก็คือพระพุทธศาสนาในเครื่องทรงอีกแบบหนึ่งนั่นเอง. หนังสือเรื่อง ปัทมปุราณะก็เรียก ปรัชญาอัด-

ไวทวาทของสังกระว่าเป็น "พระพุทธศาสนาที่แอบแฝงเข้ามา" เช่นกัน. ดังนั้นเราจึงเห็นได้จากหลักฐานที่พวกฮินดูพูดออกมาเองนี้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังกราจารย์เป็นอย่างมากทีเดียว. นอกจากนี้พวกเทพและเทพธิดาต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงของฝ่ายมหายานก็ถูกตั้งชื่อให้เป็นฮินดู เช่น กาลี, ปิทารี, เดฺราปทิ และเทพทั้งหลายเหล่านี้ก็ยังประดิษฐานไว้เคารพบูชาอยู่ในวัดฮินดูที่เคยเป็นวิหารทางพระพุทธศาสนามาแต่เดิมนั่นเอง. ด้วยเหตุนี้วิหารของเทพธิดาของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ชื่อว่า มณีเมขลา ที่เมืองกาญจีจึงกลายเป็น "เดฺราปทิยัมมันโควิล" ไป. โควิล (วัดฮินดู) เหล่านี้ เป็นเพียงสองแห่งในบรรดาโควิลจำนวนมากกว่ามากในอินเดียใต้ ที่แต่เดิมเป็นวัดทางพระพุทธศาสนามาก่อน.

สิ่งเหล่านี้เป็นมรดกตกทอดที่ศาสนาฮินดูได้รับมาจากพระพุทธศาสนา. การสร้างมะดัมก็ดี, ปรัชญาอัต-

ไวตวาทของสังกราจารย์ก็ดี, การแปลงเทวดาในพระ-พุทธศาสนาเป็นเทพเจ้าในศาสนาฮินดูก็ดี, พระพุทธ-เจ้ากลายเป็นอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุก็ดี, และการลดหย่อนเรื่องการฆ่าสัตว์บูชายัญลงไปก็ดี เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่เห็นได้ว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนาทั้งนั้น. ธรรมเนียมและคำสั่งสอนเหล่านี้ชาวฮินดูก็ยังปฏิบัติกันสืบมาอย่างเหนียวแน่นกระทั่งถึงทุกวันนี้. แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะถูกกำจัดออกไปจากอินเดียใต้แล้ว แต่ร่องรอยของพระพุทธ-ศาสนาอีกหลายอย่างก็ยังคงอยู่. พระพุทธศาสนานั้นแม้ว่าจะประสบความพ่ายแพ้ในอินเดีย แต่คำสอนและปรัชญาของพระพุทธเจ้ายังชนะใจคนทั่วไปอยู่เสมอ.

ผลงานด้านวรรณคดีทมิฬของกวีชาวพุทธในอินเดียใต้

อินเดียใต้ได้ให้กำเนิดคณาจารย์ทางพุทธศาสนาที่ได้ผลิตงานด้านวรรณคดีทั้งที่เป็นภาษาทมิฬ ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นจำนวนมาก. ท่านเหล่านี้

ได้ช่วยกันผลิตวรรณกรรมมากมายในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ ไวยากรณ์ นิรุกติศาสตร์ ตาราศาสตร์ และเภสัชศาสตร์ เป็นต้น. หลักฐานที่อ้างถึงผลงานของท่านเหล่านี้ เราจะพบได้ทั้งในวรรณคดีภาษาทมิฬและจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ.

แต่นับว่าเป็นโชคร้ายอย่างยิ่งทีเดียวที่หนังสือต่าง ๆ จำนวนมากที่เขียนในคริสตศตวรรษที่ ๓ ถึงคริสตศตวรรษที่ ๑๔ นั้น มีเหลือมาถึงปัจจุบันนี้น้อยเล่มเต็มที และการที่หนังสือจำนวนมากถูกทำลายไปนั้นย่อมเป็นผลเสียหายต่ออนุชนผู้เกิดในภายหลังเป็นอย่างยิ่ง.

ในครั้งนั้นพุทธศาสนิกชนและศาสนิกเชนคงจะประกาศพระศาสนาด้วยภาษาท้องถิ่นของตน. พระภิกษุที่มายังอินเดียใต้ก็ย่อมจะต้องศึกษาภาษาท้องถิ่น แล้วก็เทศนาสั่งสอนและแต่งตำรับตำราด้วยภาษาท้องถิ่น เพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่ชาวพื้นเมือง. แม้ว่าผลงานด้าน

อักษรศาสตร์ของท่านเหล่านั้นจะถูกฝ่ายตรงกันข้ามทำลายไปจนหมดสิ้นก็ตาม แต่ท่านเหล่านั้นได้ทิ้งร่องรอยแห่งอิทธิพลอันมิรู้สูญของท่านไว้แก่อินเดียเป็นอันมาก.

ในคริสตศตวรรษที่ ๑๔ พระพุทธทัตตเถระ พระอรรถกถาจารย์ผู้เรืองนาม ซึ่งได้เคยอาศัยอยู่ในเมืองที่เป็นถิ่นชาวพุทธหลายเมือง เช่น เมืองอุรคปุระ หรืออุไรยูร์ (Uraiyur), เมืองกาเวริปัฏฏินัม (Kaveripattinam) และเมืองภูตมงคล (Bhutamangala) เป็นต้น ได้รจนาคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีหลายคัมภีร์. ศาสตราจารย์ริส เดวิดส์ กล่าวว่า พระพุทธทัตตะรจนาอรรถกถาของท่านโดยอาศัยเรื่องราวต่าง ๆ จากวรรณคดีพุทธศาสนาภาษาทมิฬ. ข้อความบางตอนในเรื่อง "นีลเกสี" (Nilakesi) และเรื่อง "วีรโสลิยัม" (Virasoliyam) ซึ่งเป็นวรรณคดีภาษาทมิฬนั้น ก็ยกเอามาจากวรรณคดีพุทธศาสนาภาษาทมิฬซึ่งมีอยู่ใน

สมัยนั้น. แต่ปัจจุบันนี้เราไม่อาจจะกล่าวได้ว่า ข้อความที่ยกมานั้นยกมาจากหนังสือเรื่องอะไร. แต่ก็แน่ใจได้ว่าในยุคที่พระพุทธศาสนากำลังรุ่งเรืองอยู่นั้นย่อมจะต้องมีวรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมากอย่างแน่นอน.

หนังสือต่าง ๆ ที่ถูกทำลายสูญหายไปนั้น อาจจะถูกทำลายในระหว่างที่เกิดการแก่งแย่งกันในทางศาสนา. เหตุการณ์เช่นนี้ ก็เกิดขึ้นในลังกาหลายครั้งหลายคราวเช่นเดียวกัน. ศาสนิกของศาสนาเชนและศาสนาไศวะนั้นแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่เลยทีเดียว. อาจจะเป็นได้ว่า พวกฝ่ายตรงกันข้ามเหล่านี้เองที่ได้ช่วยกันทำลายตำรับตำราต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา. หลังจากที่พระพุทธศาสนาได้เสื่อมไปจากอินเดียใต้แล้ว พวกศาสนาเชนกับฮินดูก็แย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างกันเอง. แต่กลับปรากฏว่าผู้ชนะในการต่อสู้เพื่อความเป็นใหญ่กันนี้ กลายเป็นศาสนา

ฮินดู ส่วนศาสนาเชนกลับเริ่มเสื่อมลง. แต่ศาสนาเชน ซึ่งแตกสานซ่านเซ็นกันอยู่ในเวลานั้นไหวตัวทัน จึงได้สงวนรักษาวรรณคดีภาษาทมิฬของพวกตนไว้ได้มาก. ส่วนพวกชาวพุทธนั้นไม่ได้ทำอย่างพวกเชน หนังสือพระพุทธศาสนาจึงถูกทำลายหมดเหลืออยู่เพียง ๒ เรื่องเท่านั้น. แม้ว่าหนังสือพระพุทธศาสนาภาษาทมิฬจะถูกทำลายสูญหายไปจนหมดสิ้น แต่คัมภีร์ภาษาบาลีที่รจนาโดยพุทธบัณฑิตชาวทมิฬก็ยังคงมีเหลืออยู่ในประเทศลังกา พม่า และไทยสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้. เนื่องจากตำรับตำราทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาทมิฬไม่ได้เอาไปใช้นอกอาณาเขตของอินเดีย ฉะนั้นหนังสือต่าง ๆ เหล่านี้จึงได้สาบสูญไปพร้อมกับพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ด้วย. ในคริสตศตวรรษที่ ๑๔ พระโตฏกมุเวราหุลเถระ (Totagamuverahula) พุทธบัณฑิตชาวลังกาก็ได้อาศัยหนังสืออภิธานศัพท์ชาดกภาษาทมิฬเล่มหนึ่งช่วยในการเขียนหนังสือเรื่องปัญจิกาประทีป.

แต่หนังสืออภิธานศัพท์เล่มนี้ก็ได้สาบสูญไปแล้วเช่นกัน. การที่วรรณคดีพระพุทธศาสนาภาษาทมิฬสาบสูญไปจนหมดสิ้นนั้น เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่นำพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ไปสู่อวสาน.

กวีนิพนธ์เรื่องมณีเมขไล (Maṇimekhalai)

วีรวรรณกรรมภาษาทมิฬนั้น มีอยู่ด้วยกัน ๕ เรื่อง คือ เรื่องสีลัปปธิการัม, มณีเมขไล, วไลยาปธิ, กุณฑลเกสี, และชีวกจินตามณี. แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าประหลาดที่วรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ไม่มีสักเรื่องเดียวที่ประพันธ์โดยกวีชาวทมิฬฮินดู. เรื่องมณีเมขไล, เรื่องวไลยาปธิ, และเรื่องกุณฑลเกสีนั้นเป็นผลงานของกวีทมิฬชาวพุทธ. ส่วนอีก ๒ เรื่องที่เหลือนั้น เป็นผลงานของกวีเชน. วีรวรรณกรรมต่าง ๆ ของเชนนั้นยังคงมีอยู่สืบมาอย่างบริบูรณ์ แต่ว่าวรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น มีเรื่องมณีเมขไลเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่ยังเหลืออยู่และเรื่องมณีเมขไล

นี้ช่วยให้เราได้รู้ถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในดินแดนซึ่งไม่มีพระพุทธศาสนาอีกต่อไปแล้ว คือ อินเดียใต้ ได้เป็นอย่างมาก. เรื่องราวของมณีเมขลานี้ไม่มีปรากฏในวรรณคดีภาษาบาลี วรรณคดีภาษาสันสกฤต และวรรณคดีภาษาสิงหล. เรื่องนี้ได้รวบรวมพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้มาก, เป็นเรื่องราวของหญิงสาวคนหนึ่งที่มีความงามเป็นเลิศ และเป็นเรื่องที่เป็นอนุสาวรีย์แห่งยุคอันรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ด้วย.

มณีเมขลาในเรื่องนี้ เป็นสาวชาวฮินดูผู้งดงาม ได้ศึกษาปรัชญา ๖ ระบบของฮินดู และศาสนาต่าง ๆ ที่แพร่หลายอยู่ในสมัยนั้น. นางได้เปรียบเทียบปรัชญาของฮินดูกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและแล้วก็เกิดความประทับใจในพระธรรมของพระพุทธองค์. ต่อมา เมื่อได้ฟังเทศนาของพระอรวณเถระคณาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนา นางก็เลื่อมใสได้บวช

เป็นภิกษุณีและอุทิศชีวิตเพื่อการประกาศพระพุทธ-ศาสนาอยู่ในอินเดียใต้. ในเรื่องนี้ได้ยกธรรมที่สำคัญ ๆ มาอธิบายหลายเรื่อง เช่น บทกวีอธิบายธรรม เรื่องอริยสัจ ๔, ปฏิจจสมุปบาท, จิต, เจตสิก, และข้อปฏิ-บัติทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล, อหิงสา เป็นต้น.

จุดมุ่งหมายของกวีผู้นิพนธ์เรื่องนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นแตกต่างจากศาสนาต่าง ๆ ที่แพร่หลายอยู่ในยุคนั้นอย่างไร, และถือโอกาสวิจารณ์ศาสนาเชนซึ่งเป็นอริตัวเอ้ของพระพุทธศาสนาอยู่ในขณะนั้นไปด้วย. ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนของศาสนาต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในขณะนั้น และยกย่องพระพุทธ-ศาสนาว่าเป็นศาสนาที่สมบูรณ์ที่สุด. โดยการประพันธ์ทำนองนี้จึงเห็นได้ว่าเขามุ่งที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนานั่นเอง. กวีนิพนธ์เรื่องนี้มี ๓๐ บท และเรื่องราวก็เป็นเรื่องที่ต่อเนื่องมาจากเรื่องสีลัปปธิการัม. กวีนิพนธ์เรื่องนี้ เป็นหนังสือที่หาค่ามิได้สำหรับนักศึกษาประวัติ

ศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้, เพราะเรื่องมณีเมขไลเป็นแหล่งที่ให้ความรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อินเดียใต้, เรื่องของพระพุทธศาสนา, และฐานะของพระพุทธศาสนาในขณะนั้น, เรื่องของศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัย, และเรื่องของขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ในยุคนั้น. ผู้ประพันธ์เรื่องนี้คือ สีธไล สาตตนาร์ (Sidhalai Sattanar) พุทธกวีในวงวรรณคดีทมิฬ.

เรื่องกุณฑลเกสี (Kuṇḍalakesi)

เรื่องกุณฑลเกสีนี้ ก็เป็นเรื่องหนึ่งในจำนวนวีรวรรณกรรม ๕ เรื่องของวรรณคดีภาษาทมิฬ ปัจจุบันนี้เรื่องนี้ได้สูญไปเสียแล้ว แต่ว่าข้อความที่ยกเอามาจากวรรณคดีเรื่องนี้ยังมีปรากฏอยู่ในหนังสือต่าง ๆ ที่เขียนโดยนักเขียนที่เคยได้เห็นวรรณคดีเรื่องนี้ หนังสือเรื่องนี้ได้เขียนขึ้นโดยวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงวิธีที่จะเอาพุทธปรัชญาไปใช้ให้เป็นประโยชน์โดยการเอา

ปรัชญาฝ่ายศาสนาเชนและปรัชญาฝ่ายพราหมณ์มาแสดงเปรียบเทียบให้เห็นว่ามีคุณค่าต่างกันอย่างไร. ทางฝ่ายศาสนาเชนก็ได้เขียนเรื่องนีลเกสีขึ้น เป็นการโต้ตอบเรื่องกุณฑลเกสี และวรรณคดีเชนเรื่องนี้ยังได้รับการรักษาไว้อย่างบริบูรณ์. ปัญหาที่ว่าเรื่องกุณฑลเกสีนี้ เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ เพราะว่าประวัติของนางภิกษุณีชื่อกุณฑลเกสีนั้น ก็มีปรากฏว่าอยู่ในอรรถกถาของเถรีกถา, อรรถกถาธรรมบท และในอังคุตตรนิกาย. ประวัติของนางกุณฑลเกสีในวรรณคดีภาษาทมิฬนั้นก็เหมือนกับประวัติที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว มีข้อแตกต่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น. ในหนังสือซึ่งเป็นคำอธิบายของเรื่องนีลเกสี (ของเชน) ก็เช่นเดียวกัน ได้พูดถึงเรื่องราวของนางกุณฑลเกสีด้วยอย่างคร่าว ๆ เรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือเรื่องนี้ก็นำมาจากเรื่องกุณฑลเกสี ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะทำให้รู้ว่าเรื่องนี้เป็น

คำตอบของฝ่ายเชนที่ตอบโต้คำวิจารณ์ของฝ่ายพุทธศาสนา. เดิมทีเดียวนางกุณฑลเกสีนั้นเป็นนักบวชในศาสนาเชน ซึ่งได้ท่องเที่ยวไปทั่วอินเดียเพื่อประกาศศาสนาเชนและท้าทายทุกคนที่คัดค้านลัทธิของนางให้มาโต้ปัญหากัน พระสารีบุตรเถระพุทธสาวกได้รับคำท้าทายของนางในวันหนึ่งและผลของการโต้วาทะกันปรากฏว่า นางกุณฑลเกสีเป็นฝ่ายปราชัย. ดังนั้น นางจึงละทิ้งศาสนาเชนแล้วบวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธ-ศาสนา. ผู้ประพันธ์เรื่องนี้ได้วาดภาพของนางกุณฑล-เกสีภิกษุณีให้เราเห็นว่าเป็นผู้ยกย่องพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและคัดค้านคำสอนของศาสนาเชน, เรื่องนี้ทำให้ทางฝ่ายศาสนาเชนต้องเขียนเรื่องนีลเกสีขึ้นมาตอบโต้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เรายังสามารถจะหาอ่านได้ในขณะนี้เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น. เรื่องกุณฑลเกสีนี้แต่งขึ้นก่อนคริสตศตวรรษที่ ๕ ขึ้นไป กวีผู้ประพันธ์เรื่องนี้กล่าวกันว่าเป็นชาวพุทธชื่อว่า นาคคุตตนาร์ (Naga-

guttanar). วิมติวิโนทนี อนุฎีกาพระวินัย ก็กล่าวถึงเรื่องกุณฑลเกสี ว่าเป็นเรื่องที่เขียนโดยคณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาชาวทมิฬเพื่อคัดค้านลัทธินอกรีต. คัมภีร์ฝ่ายบาลีกล่าวไว้ดังนี้

"ปุพฺเพ กิร อิมสฺมึ ทมิฬรฏฺเฐ โกจิ ภินฺนลทฺธิโก นาคเสโน นาม เถโร กุณฺฑลเกสีวตฺถุํ ปรวาทมถนฺญาย ทสฺสนตฺถํ ทมิฬกพฺพรูเปน กโรนฺโต....."

"ได้ยินว่า ในบรรพกาล ในประเทศทมิฬนี้ พระเถระนามว่านาคเสนผู้แตกฉานในลัทธิ ได้แต่งเรื่องกุณฑลเกสีด้วยภาษาทมิฬเพื่อคัดค้านลัทธินอกรีต."

ชื่อภาษาบาลีว่า นาคเสน นั้น อาจจะเอามาดัดแปลงให้เป็นภาษาทมิฬว่า นาคคุตตนาร์ก็ได้. การที่หนังสือเรื่องกุณฑลเกสีถูกทำลายไปนั้น นับว่าเป็นความเสียหายอย่างสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับพระพุทธศาสนา, เพราะว่าแหล่งความรู้อันสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

พระพุทธศาสนา, เกี่ยวกับประวัติวัฒนธรรมและรายละเอียดอื่น ๆ ของยุคนั้นได้สาบสูญไปพร้อมกับหนังสือเล่มนี้ด้วย.

เรื่องวไลยาปธิ (Valaiyapathy)

เรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน บัดนี้ได้สาบสูญไปเสียแล้ว และเราไม่อาจจะหารายละเอียดเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องนี้ได้. ไม่ค่อยแน่ใจนักว่า วรรณคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือเกี่ยวกับศาสนาเชน แต่นักปราชญ์หลายท่านมีความเห็นว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธ-ศาสนา. โดยที่ท่านเหล่านี้อ้างข้อความของหนังสือเรื่องนี้ที่พบว่ามีผู้ยกเอาไปกล่าวไว้ในงานวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ มาเป็นหลักฐานยืนยัน. กวีผู้ประพันธ์เรื่องวไลยาปธิอาจจะได้ความบันดาลใจมาจากวรรณคดีเรื่องติรุกกุรัลก็ได้ เนื่องจากผู้ประพันธ์ได้อ้างอิงข้อความบางตอนจากวรรณคดีเรื่องนี้.

เรื่องวีรโสลิยัม (Virasoliyam)

เรื่องนี้เป็นตำราทางไวยากรณ์ภาษาทมิฬ ซึ่งเขียนในทำนองเดียวกันกับตำราไวยากรณ์สันสกฤต ผู้รจนาเรื่องนี้ คือ พระพุทธมิตตะ พระภิกษุฝ่ายมหายาน. อรรถกถาของตำราเล่มนี้รจนาโดยศิษย์ของพระพุทธมิตตะเอง ชื่อพระเปรุมเทวนาร์ (Perum Devanar). หนังสือเล่มนี้ตั้งชื่อดังนั้นก็เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าวีรราเชนทร ซึ่งทรงอุปถัมภ์ผู้ประพันธ์อยู่ในขณะนั้น ตำราเล่มนี้ในปัจจุบันนี้ไม่ได้ใช้แล้ว. เนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นผลงานของนักเขียนชาวพุทธ ซึ่งได้ยกเอาข้อความต่าง ๆ ที่เป็นคำสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นอุทาหรณ์ในโอกาสต่าง ๆ จึงเป็นหนังสือที่พวกนักปราชญ์ชาวฮินดูไม่ชอบใจเป็นอย่างยิ่ง. พระพุทธมิตตะได้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้นในคริสตศตวรรษที่ ๑๑, โดยการอาศัยหนังสือเรื่องนี้และอภิธานศัพท์ในหนังสือเล่มนี้ เราก็พอจะมองเห็น

ภาพของพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ในเวลานั้นได้อย่างเลา ๆ. ข้อเท็จจริงบางอย่างเกี่ยวกับกษัตริย์แห่งอาณาจักรโจละตามที่กล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้ ก็ตรงกับข้อความในจารึกที่สลักไว้ที่ภูเขาหลายแห่งด้วย.

นอกจากนี้ ในอภิธานศัพท์ของหนังสือเล่มนี้ เรายังได้พบรายชื่อของหนังสือวรรณคดีทมิฬอีกหลายเล่มด้วย. ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงช่วยให้เราได้รู้เรื่องราวของวรรณคดีทมิฬและประวัติวรรณคดีทมิฬทั่ว ๆ ไปได้พอสมควรทีเดียว และก็เช่นเดียวกับหนังสือทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ คือ หนังสือเล่มนี้ก็เกือบจะสาบสูญไปอยู่แล้ว แต่เคราะห์ดีที่ผู้คงแก่เรียนทมิฬชาติลังกาคนหนึ่งชื่อ ซี. วาย. ธาโมธรัมปิลไล (C.Y. Thamotharampillai) ได้ช่วยเก็บรักษาไว้ให้เหลือรอดมา. แต่ในปัจจุบันนี้หนังสือเล่มนี้ก็หาไม่ได้ในอินเดียใต้แล้ว.

เรื่องสิทธานตัตโตไก (Siddhantattokai)

หนังสือเล่มนี้ก็เช่นเดียวกัน เป็นผลงานของชาวพุทธ-ที่ขณะนี้ได้สาบสูญไปแล้ว. สังเกตจากชื่อของหนังสือนี้ก็พอจะรู้ได้ว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับอภิธรรม แต่ก็ไม่แน่ใจนักว่า หนังสือนี้เป็นผลงานของรจนาจารย์คนเดียวหรือหลายคน. ในหนังสือที่ถอดความมาจากคัมภีร์ศาสนาไศวะ ชื่อ ศิวัคญาณสิทธิยาร์ (Sivagñaṇa-siddhiyar) ชญาณประกาสาร์ (Gñaṇapra-kasar) ปราชญ์ฝ่ายไศวะ ซึ่งเป็นผู้รจนาเรื่องนี้ก็ได้อ้างข้อความบางตอนจากบทกวีเรื่องสิทธานตัตโตไก. ในหนังสือที่ถอดความจากเรื่องนีลเกสีของฝ่ายเชน ก็มีการอ้างข้อความจากบทกวีเรื่องสิทธานตัตโตไกนี้เหมือนกัน. จากข้อมูลดังกล่าวมานี้ ก็สามารถลงความเห็นได้ว่า หนังสือเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธ-ศาสนา. นอกจากหลักฐานตามที่กล่าวมาแล้ว ก็ไม่มีข้อความในที่อื่น ๆ ที่พูดถึงหนังสือเรื่องนี้อีกเลย.

เรื่องติรุปปทิคัม (Tiruppadigam)

จากชื่อของหนังสือนี้เราก็สามารถลงความเห็นได้เลยว่า หนังสือเรื่องนี้เป็นบทสรรเสริญพระพุทธเจ้า. ชญาณ-ประกาสาร์ ซึ่งเป็นผู้เขียนอรรถกถาของคัมภีร์ฮินดูเรื่องศิวัคญาณสิทธิยาร์ ก็ได้อ้างข้อความจากหนังสือเล่มนี้ และได้บอกไว้ด้วยว่า "ข้อความนี้ยกมาจากหนังสือเรื่องติรุปปทิคัม." ผู้เขียนอรรถกถาของเรื่อง "นีล-เกสี" ก็ได้ยกเอาโคลงมาจากเรื่องติรุปปทิคัมนี้สองบท แต่ไม่ได้บอกไว้ว่ายกเอาจากหนังสืออะไร. แต่เนื่องจากเขาได้อ้างอิงโคลงบทหนึ่งจากโคลงจำนวนหลายบทที่ชญาณประกาสาร์ บอกให้ทราบว่าเอามาจากเรื่องติรุปปทิคัม เราจึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า ผู้เขียนอรรถกถาของเรื่องนีลเกสีได้ยกเอาข้อความดังกล่าวมาจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวชื่อมาแล้วข้างต้น. โคลงสองบทนี้เป็นบทสรรเสริญพระพุทธเจ้า โดยพรรณนาถึงพระบารมีบททานบารมีและ

สีลบารมี. ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นบทสวดสรรเสริญพระพุทธเจ้าที่เป็นภาษาทมิฬ ซึ่งบัดนี้ได้สูญหายไปเสียแล้ว, แต่เราไม่อาจจะรู้ได้ว่าใครเป็นผู้รจนาหนังสือเล่มนี้ มีความยาวกี่หน้า และรจนาขึ้นตั้งแต่ครั้งไหน.

เรื่องพิมพิสารกได (Bimbisarakadai)

เรารู้ได้ว่าหนังสือเรื่องนี้มีอยู่ก็เพราะได้พบการอ้างถึงหนังสือเรื่องนี้ในหนังสือที่เป็นอรรถกถาของเรื่องนีลเกสีดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง. ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้ยกเอาโคลงสี่บทมาจากเรื่องพิมพิสารกไดและได้บอกให้เราทราบด้วยว่า "ข้อความนี้ยกมาจากหนังสือทางพระพุทธศาสนา ชื่อพิมพิสารกได."

ชญาณประกาสาร์ นักปราชญ์ชาวฮินดู ก็ได้ยกเอาโคลงหลายบทมาจากหนังสือทางพระพุทธศาสนาเล่มนี้และได้บอกให้รู้ด้วยว่าเอามาจากไหน. รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้เราก็ไม่อาจจะค้นหาได

แล้วเช่นกัน เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ได้สาบสูญไปจนกระทั่งลืมกันไปหมดแล้ว, เนื้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ก็เห็นจะเป็นพระราชประวัติของพระเจ้าพิมพิสารพระพุทธสาวกผู้ทรงอุทิศพระองค์ถวายพระพุทธเจ้านั่นเอง. จากข้อความที่มีผู้ยกเอามาอ้างอิงเท่าที่เราพอจะหาได้นั้นทำให้เข้าใจว่า เรื่องนี้เป็นบทกวีแบบเดียวกันกับเรื่องมณีเมขไล คือ ประพันธ์ด้วยแบบการประพันธ์ทางกวีของทมิฬที่เรียกว่า อาสิริยัปปา.

คณาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในอินเดียใต้

ข้อเท็จจริงที่ว่า พระพุทธศาสนาได้เคยรุ่งเรืองอยู่ในอินเดียใต้นั้น เป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงจากซากโบราณสถานทางพระพุทธศาสนา, ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในปัจจุบัน, ความคิดที่มีบ่อเกิดมาจากพระพุทธศาสนา, และบรรดาหนังสือที่เขียนโดยนักเขียนชาวพุทธในอินเดียใต้. นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานเกี่ยวกับคณาจารย์ทางพระพุทธศาสนาในอินเดียอีก

จำนวนมาก ทั้งที่เป็นคฤหัสถ์และที่เป็นพระภิกษุ ที่ได้ช่วยกันสร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้กับมาตุภูมิของตน. ในที่นี้จะได้รวบรวมเรื่องราวที่กล่าวอ้างอิงถึงท่านเหล่านั้นมากล่าวไว้โดยสังเขป.

๑. อิลัมโพธิยาร์ (Ilambodhiyar)

ระยะสุดท้ายของยุคสังฆัม อันเป็นยุคหนึ่งของวรรณคดีทมิฬนั้น ถือกันว่าอยู่ในราวคริสตศตวรรษที่ ๑ หรือที่ ๒. อิลัมโพธิยาร์ กวีชาวพุทธ ได้มีชีวิตอยู่ในระหว่างยุคนี้ โคลงหลายบทที่เขาแต่ง ปรากฏอยู่ในโคลงตอนที่ ๗๒ ของวรรณกรรมที่ชื่อว่า นัฏฏรีไน (Naṭṭrinai) ซึ่งแต่งในระหว่างยุคสังฆัมระยะสุดท้าย. และก็ชื่อของเขานั่นเองที่ชี้ให้เห็นว่า อิลัมโพธิยาร์นั้นเป็นชาวพุทธ.

๒. พระอรวณะ อฑิคัล (Aravaṇa Aḍigal)

เรื่องราวเกี่ยวกับคณาจารย์ทางพระพุทธศาสนารูปนี้ปรากฏอยู่ในเรื่องมณีเมขไล ท่านได้ดำเนินชีวิตอยู่

ณ เมืองกาเวริปัฏฏินัมเป็นเวลานาน. ในขณะที่อยู่ในวัยหนุ่มท่านได้ท่องเที่ยวไปทางภาคเหนือของอินเดียถึงแม่น้ำคงคา และทางใต้ถึงศรีปาทในประเทศลังกา ผู้ประพันธ์เรื่องมณีเมขไลได้วาดภาพของท่านให้เราเห็นว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนารอบด้าน และได้มีส่วนสำคัญในการทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนา. ท่านได้เป็นเจ้าสำนักของวัด ๆ หนึ่งในเมืองกาเวริปัฏฏินัม และก็ท่านองค์นี้เองที่มาธวี (Madhavi) มารดาของนางมณีเมขลา ซึ่งเศร้าโศกเนื่องจากสามีชื่อโกวลัน (Kovalan) ถูกฆ่าตาย ได้ไปหาเพื่อให้ช่วยปลอบใจให้คลายโศก. ณ ที่นั้นเองพระอรวณะ อฑิคัล ได้เทศนาสั่งสอนสองแม่ลูกจนกระทั่งสองแม่ลูกได้ยอมรับปฏิบัติศีลในพระพุทธศาสนา. ต่อมามณีเมขลาถูกพระราชินีแห่งอาณาจักรโจละสั่งให้จับขังและก็พระเถระองค์นี้เองที่ได้เข้ามาช่วยเหลือทำให้นางมณีเมขลาได้รับการปล่อยให้เป็นอิสระ. จากเรื่องนี้

ก็แสดงให้เห็นว่า แม้ราชตระกูลก็ให้ความเคารพนับถือพระเถระรูปนี้เป็นอย่างมาก. ต่อมาเมืองกาเวริปัฏฏินัมประสบอุทกภัย พระอรวณะได้หลบภัยไปยังเมืองวัญจี ท่านได้พำนักอยู่ ณ เมืองวัญจีนี้ชั่วระยะเวลาอันสั้น ในที่สุดได้ไปตั้งรกรากอยู่ที่เมืองกาญจีปุระ. พระอรวณะมีชีวิตอยู่ในระหว่างตอนปลาย ๆ ของคริสตศตวรรษที่ ๑ หรือไม่ก็ตอนต้น ๆ ของคริสตศตวรรษที่ ๒.

๓. มณีเมขลาภิกษุณี (Bhikkhuṇi Maṇimekhalai)

มณีเมขลาเป็นตัวเอกของเรื่องมณีเมขไล อันเป็นวรรณคดีชั้นสูงของทมิฬ ประพันธ์โดยสีธไล สาตตนาร์ (Sidhalai Sattanar). เรื่องราวก็มีอยู่ว่าในเมืองกาเวริปัฏฏินัมนั้น มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อโกวลัน. เขามีภรรยาลับคนหนึ่งเป็นนักเต้นรำชื่อมาธวี. ทั้งสองมีบุตรีด้วยกันคนหนึ่งชื่อมณีเมขลา. นางได้เจริญเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความร่ำรวยและได้เป็นนักดนตรีและนักเต้น-

รำผู้มีความชำนิชำนาญ. เพราะความสวยและความสามารถของนางนั่นเอง เจ้าชายอุทัย ราชบุตรของกษัตริย์แห่งโจละจึงได้หลงรักนาง. เพื่อที่จะกำจัดบิดาของนางไปเสียให้พ้น เจ้าชายอุทัยจึงได้หาเรื่องใส่บิดาของนางในขณะที่บิดาของนางเดินทางไปยังเมืองมธุรา และเนื่องจากข้อกล่าวหาอันนี้เอง โกวลันก็ถูกตัดสินให้ประหารชีวิต. เมื่อภรรยาของเขาทราบข่าวฆาตกรรมอันโหดร้ายนี้ นางก็เกิดความรู้สึกเสียใจอย่างลึกซึ้งและกลายเป็นผู้ที่รู้สึกเกลียดชังเบื่อหน่ายต่อโลก. นางพามณีเมขลาบุตรสาวเดินทางไปหาพระอรวณะ และพระอรวณะก็ได้ช่วยปลอบโยนนางให้หายเศร้าด้วยการแสดงธรรมให้ฟัง และแล้วทั้งสองแม่ลูกก็ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา. ยายของมณีเมขลาได้พยายามติดตามนางทั้งสองเพื่อให้กลับมาดำเนินอาชีพเป็นนักเต้นรำต่อไปอีก และเจ้าชายอุทัยก็ได้พยายามติดพันมณีเมขลาต่อไปอีก. แต่การกระทำดังนี้ไม่เกิดผลอะไร

เพราะมณีเมขลาไม่เอาใจใส่เรื่องของกามสุขอีกต่อไป เนื่องจากจิตใจของนางยึดมั่นอยู่ในพระธรรม และสุดท้ายนางก็ได้บวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา. เจ้าชายอุทัยได้ไปเยี่ยมเยียนนางหลายครั้งหลายหนและพยายามที่จะทำให้นางกลับใจหันไปสู่ฆราวาสวิสัยอีก. ในระหว่างการเดินทางไปแสวงบุญในประเทศลังกา มณีเมขลาภิกษุณีได้แวะบูชานาคทีปเจดีย์ที่ตั้งอยู่บนเกาะแห่งหนึ่งนอกฝั่งลังกาทางตอนเหนือ. ที่เกาะแห่งนี้นางได้บูชาพระพุทธบาทจำลอง และในขณะที่อยู่ที่นั่นเองนางได้เห็นภาพอดีตชาติของนางเองว่า ในชาติก่อนนั้นเจ้าชายอุทัยได้เป็นสามีของนาง. เทพดาคนหนึ่งที่พระเจดีย์แห่งนี้ได้มอบบาตรวิเศษให้นางใบหนึ่ง และด้วยบาตรใบนี้เอง นางสามารถเลี้ยงอาหารแก่คนจำนวนนับไม่ถ้วนได้โดยอาหารไม่มีวันหมดสิ้น. เมื่อนางเดินทางกลับไปยังเมืองกาเวริปัฏฏินัม นางก็ได้ให้ทานแก่คนยากจนประจำทุกวันในโรงประชุมแห่ง

หนึ่ง. กษัตริย์แห่งโจลนครพอพระทัยต่อกุศลกิจของนาง จึงได้อนุญาตให้นางขอสิ่งที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในกุศลกิจของนางได้ทุกอย่าง. นางจึงขอว่าขอให้ดัดแปลงคุกขังนักโทษเป็นโรงทาน และพระราชาก็ได้โปรดให้กระทำตามที่นางขอ.

มีหญิงอีกคนหนึ่งชื่อกายจัณฑิกา หนีจากสามีของตนมายังเมืองกาเวริปัฏฏินัม และ ณ ที่นี้นางได้เลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยอาหารที่นางมณีเมขลาให้ทานร่วมกับคนขอทานอื่น ๆ. หญิงคนนี้เป็นคนสวยและมีอะไรหลายอย่างเหมือนกับนางมณีเมขลา. ต่อมาสามีของนางได้เดินทางมายังเมืองกาเวริปัฏฏินัมเพื่อตามหานาง. เขาได้เห็นเจ้าชายอุทัยกำลังทรงสนทนาอยู่กับนางมณีเมขลาในโรงทาน. ในการสนทนานี้ นางมณีเมขลาได้พูดถึงความไม่เที่ยงแท้ยั่งยืนและไร้ค่าของสังขารร่างกายมนุษย์และพยายามทำให้เจ้าชายเลิกละความใคร่ในตัวนางเสีย. สามีของนางกายจัณฑิกา เข้าใจผิดไปว่านางมณีเมขลา

นั้นเป็นภรรยาของตนเอง. เขาจึงคิดว่าชายหนุ่มคนนี้กำลังติดอกติดใจในตัวภรรยาของเขา จึงได้ซ่อนตัวอยู่ในโรงทาน และเมื่อสบโอกาสเหมาะ เขาก็ได้แทงเจ้าชายอุทัยด้วยดาบ ทำให้เจ้าชายสิ้นพระชนม์ทันทีโดยที่ไม่ทันได้รู้ความจริงว่าบุคคลนั้นเป็นใคร. เหตุการณ์ครั้งนี้รู้ไปถึงประชาชนในที่นั้น และพวกนักบวชที่มาอาศัยอยู่อาศัยกินในโรงทานนั้นก็ได้รายงานเรื่องนี้ไปยังพระเจ้าแผ่นดิน. พระเจ้าแผ่นดินได้สืบสวนหาความจริงในเรื่องนี้ และก็ทรงเข้าพระทัยในเรื่องนี้ว่าคนที่พยายามฆ่าเจ้าชายอุทัยนั้น คงจะทำไปเพื่อป้องกันนางมณีเมขลาและเป็นการแก้แค้นแทนนางด้วย. แต่พระราชินีได้จัดการให้จับนางมณีเมขลาเข้าคุกในข้อหาว่าให้การเท็จ ต่อมาภายหลังเมื่อได้รู้ความจริงในเรื่องนี้แล้ว พระราชินีก็ให้นางมณีเมขลาพ้นโทษแล้วให้ปล่อยนางเป็นอิสระและขอโทษนางด้วย.

นางมณีเมขลา เมื่อรู้ว่าการอยู่ในเมืองนี้ไม่ปลอดภัย

นางจึงได้เดินทางไปแสวงบุญที่เมืองชาวา (Java) หลังจากที่กลับมาจากชาวาแล้ว นางก็ได้กลับมาที่เมืองวัญจีอีก ณ เมืองนี้ นางได้ศึกษาศาสนาต่าง ๆ เพิ่มเติมกับคณาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนาหลายท่าน. ในที่สุดนางได้กลับไปยังเมืองกาญจี อันเป็นเมืองที่พระอรวณะอฑิคัล อาศัยอยู่. นางได้ศึกษาพระพุทธศาสนาต่อไปอีก สุดท้ายก็ได้บวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนาอยู่จนตลอดชีวิต. นางภิกษุณีมณีเมขลา มีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๒.

๔. **สีธไล สาตตนาร์** (Sidhalai Sattanar)

สีธไล สาตตนาร์ เป็นผู้ประพันธ์วีรวรรณกรรมทมิฬเรื่องมณีเมขไล. เขาเป็นกวีชาวพุทธแห่งยุคสังฆัมที่มีความเชี่ยวชาญในการอธิบายธรรม. ที่ว่ายุคสังฆัม ๓ ยุคนั้น หมายถึงการชุมนุมนักกวี ซึ่งจัดขึ้นโดยความอุปถัมภ์ของกษัตริย์ทมิฬ ๓ องค์ คือ กษัตริย์แห่งโจละ กษัตริย์แห่งเจระ และกษัตริย์แห่งปาณฑยะ.

การชุมนุมนักกวีดังกล่าวนี้ เป็นการชุมนุนกันในทำนองเดียวกันกับการสังคายนาของพระพุทธศาสนานั่นเอง. สาตตนาร์ได้ชื่อว่าเป็นกวียุคสังฆัม ก็เพราะเขาเป็นกวีคนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการชุมนุมครั้งหนึ่งใน ๓ ครั้งดังกล่าวมาแล้ว. ชื่อเต็มของกวีผู้นี้ก็คือ มธุไร กุลวาณิกัน สีธไล สาตตนาร์ (Madhurai Kulavaṇikan Sidhalai Sattanar). คำว่า มธุไร บอกให้รู้ว่า มาตุภูมิของเขาคือเมืองมธุรา, คำว่า กุลวาณิกัน นั้น แสดงให้รู้ถึงอาชีพของเขาว่า เป็นพ่อค้าผู้มั่งคั่ง, ส่วนคำว่า สีธไล นั้น หมายความว่า "ผู้มีหนองไหลออกมาจากหน้าผาก." กล่าวกันว่า เมื่อเขาพบว่ามีข้อผิดพลาดในบทกวีของนักกวีในสมัยเดียวกันเขาจะเอาหน้าผากโขกกับเหล็กจานของเขาเอง. อันนี้เองเป็นเหตุให้หน้าผากของเขาเป็นแผลหนองไหลอยู่เสมอ และคำว่า สาตตนาร์ นั้น เป็นชื่อตัว ซึ่งถูกย่อเป็นสาตตันบ่อย ๆ. สาตตนาร์ นั้น นอกจากจะเป็น

กวีชั้นเยี่ยมและนักวิจารณ์ทางอักษรศาสตร์ที่มีชื่อเสียงแล้ว เขายังเป็นผู้มีความสามารถเชี่ยวชาญในพระพุทธ-ธรรมอีกด้วย.

สีธไล สาตตนาร์ เป็นผู้ที่แตกฉานในเรื่องศาสนาตรรกวิทยา และปรัชญา ฉะนั้น เขาจึงสามารถชี้ให้เห็นถึงความเป็นเลิศของพระพุทธศาสนาได้ โดยได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีคุณลักษณะขัดกันกับความคิดขั้นพื้นฐานของศาสนาต่าง ๆ ที่แพร่หลายอยู่ในสมัยนั้น. อิลังโค อฑิคัล (Ilaṇgo Aḍigal) กวีทมิฬผู้มีชื่อเสียงเด่นอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้แต่งวรรณคดีชั้นสูงของทมิฬ เรื่องสีลัปปธิการัม ก็ได้ให้การยกย่องสีธไล สาตตนาร์ เป็นอย่างมาก. วรรณกรรมเรื่องมณี-เมขไล อันเป็นวรรณคดีชั้นเยี่ยมของเขานั้น ย่อมจะเป็นอนุสาวรีย์ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นปราชญ์, ความรู้รอบด้าน, และความเป็นกวีที่เยี่ยมยอดของทมิฬของเขาอยู่ตลอดไป. ในบทที่ ๒๗ ของเรื่องมณีเมขไล

นั้น แสดงให้เราเห็นว่า สีธไล เป็นผู้เชี่ยวชาญใน ปรัชญา ๖ ระบบของฮินดู. เขาได้แต่งวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง และปรากฏว่า หนังสืออื่น ๆ เช่น นัฏฏรีไน, กุรันโตไก, ปุรนานูรุ และอหนานูรุ เป็นต้น ก็ได้ยกเอาโคลงหลายบทไปจากกวีนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ของสาตตนาร์ด้วย. วัตถุประสงค์ในการแต่งเรื่อง มณีเมขไล นั้น ก็คือ เพื่อประกาศเผยแพร่พระพุทธธรรม. เรารู้ได้ว่าเรื่องมณีเมขไลนี้ แต่งภายหลังที่ได้มีการรวบรวมเรื่องติรุกกุรัล (Tiruk-kural) แล้ว เพราะปรากฏว่ามีโคลงหลายบทในเรื่องมณีเมขไลที่ยกเอามาจากเรื่องติรุกกุรัล ฉะนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่า สีธไล สาตตนาร์ มีชีวิตอยู่ในตอนปลายคริสตศตวรรษที่ ๒.

๕. พระสังฆมิตตะ ชาวโจละ

พระสังฆมิตตะ รูปนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศลังกา เป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน

ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นในลังกา ในคริสตศตวรรษที่ ๓. ท่านรูปนี้เป็นชาวทมิฬที่มาจากเมืองโจละ. ครั้งนั้นพระเจ้าโกฏภยะ (ค.ศ. ๒๕๓–๒๖๖) ได้ทรงขับไล่พระภิกษุ ๖๐ รูป ออกไปจากประเทศลังกา เนื่องจากประพฤตินอกรีตนอกรอยอย่างร้ายแรง, ภิกษุเหล่านั้นก็พากันหนีไปยังอินเดียใต้และอาศัยอยู่ในเมืองโจละ. พระสังฆมิตตะได้พบพระภิกษุเหล่านั้นเข้า จึงได้ตัดสินใจที่จะแก้แค้นให้กับสหธรรมิกที่เป็นมหายานนิกายด้วยกัน. พระสังฆมิตตะจึงได้เดินทางไปยังประเทศลังกา และได้เริ่มทำการเผยแพร่ลัทธิมหายานในประเทศนั้น. พระภิกษุคณะมหาวิหาร ซึ่งเป็นฝ่ายเถรวาทอันเป็นนิกายดั้งเดิม ได้ทูลเรื่องราวของพระสังฆมิตตะให้พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบ. พระเจ้าแผ่นดินจึงขอให้พระภิกษุคณะมหาวิหารเปิดการโต้วาทีกับพระสังฆมิตตะขึ้นในพระราชวัง และทรงให้คำมั่นสัญญาว่า จะทรงอุปถัมภ์ฝ่ายที่มีชัยชนะ. พระภิกษุคณะมหาวิหารในขณะนั้น มีพระสังฆปาล-

เถระ ผู้เป็นพระปิตุลาของพระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้า ปรากฏว่าพระสังฆมิตตะเป็นผู้มีชัยในการโต้วาทีครั้งนี้ และพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงมอบหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนพระราชโอรสสององค์ให้แก่พระสังฆมิตตะ ปรากฏว่าเจ้าชายองค์เล็กเป็นผู้ทรงสามารถมากกว่าองค์โตและรับอิทธิพลคำสั่งสอนของพระสังฆมิตตะไว้อย่างเต็มที่ ส่วนเจ้าชายองค์โตนั้นไม่โปรดพระอาจารย์รูปนี้ของพระองค์เลย.

เมื่อเจ้าชายเชฏฐติสสะ องค์พี่ ขึ้นครองราชย์, พระสังฆมิตตะจำต้องหนีออกไปจากเกาะลังกา เพราะรู้สึกว่าขืนอยู่ไปคงไม่ปลอดภัยเป็นแน่. ๑๐ ปีให้หลัง เมื่อพระเจ้าเชฏฐติสสะสวรรคตและเจ้าชายองค์เล็กขึ้นครองราชย์สืบต่อมา, พระสังฆมิตตะจึงได้กลับเข้ามายังเกาะลังกาอีก และก็พระสังฆมิตตะนี้เองที่เป็นผู้สวมมงกุฎาษัตริย์แห่งลังกาให้แก่พระเจ้ามหาเสนะ.

จากนั้น พระสังฆมิตตะก็วางแผนที่จะทำลายคณะมหาวิหาร อันเป็นที่มั่นของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ต่อไป: พระสังฆมิตตะได้ทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า พวกภิกษุคณะมหาวิหารนั้น มิได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนอันแท้จริงของพระพุทธเจ้า และได้ขอให้พระเจ้าแผ่นดินทรงประกาศห้ามมิให้ประชาชนให้การอุปถัมภ์บำรุงพวกภิกษุคณะมหาวิหาร. เมื่อปรากฏว่าประชาชนไม่ให้สิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพประจำวันแก่ตน พวกภิกษุคณะมหาวิหารก็พากันอพยพหนีจากเมืองอนุราธปุระ อันเป็นเมืองหลวงของลังกาในขณะนั้นลงไปทางภาคใต้ของเกาะลังกา. ที่นี้พระสังฆมิตตะก็ทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า ทรัพย์สมบัติอันหาเจ้าของมิได้นั้นจะต้องตกเป็นของหลวง, ดังนั้น พระเจ้าแผ่นดินจึงทรงยกวัดของคณะมหาวิหารนั้นให้แก่พระสังฆมิตตะ. พระสังฆมิตตะจึงได้สั่งให้รื้อวัดสำคัญวัดนี้ทันที และให้นำเอาวัสดุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในวัดมหาวิหารนั้นไปสร้างอภัย-

คิรีวิหาร อันเป็นศูนย์การการเผยแพร่ของพระพุทธ-ศาสนาฝ่ายมหายาน.

พระราชินีทรงเศร้าสลดพระทัยเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้ทรงเห็นพระศาสนาอันมีมาเก่าแก่ดั้งเดิมของลังกา และพระธรรมคำสั่งสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ต้องมาถูกย่ำยีทำลายจนหาชิ้นดีไม่ได้โดยน้ำมือของพระที่มาจากอินเดียใต้ พระนางจึงสั่งให้คนของพระนางลอบสังหารพระสังฆมิตตะและผู้ร่วมงาน คือ โสนะเสนาบดี เสีย. ด้วยเหตุฉะนี้ โครงการที่จะทำเกาะลังกาให้กลายเป็นมหายานของพระสังฆมิตตะจึงเป็นอันสิ้นสุดลง. แต่ก็ไม่มีหลักฐานอะไรบอกให้รู้ว่า พระสังฆมิตตะรูปนี้ได้แต่งหนังสือเรื่องอะไรไว้บ้าง.

๖. นาคคุตตนาร์ (Nagaguttanar)

นาคคุตตนาร์ เป็นผู้แต่งกวีนิพนธ์ทางพระพุทธศาสนาเรื่องกุณฑลเกสี. เรารู้ว่าเขาเป็นผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่องนี้

ก็เพราะในอรรถกถาของเรื่องนีลเกสี (ของเชน) ได้ยกเอาโคลงบทหนึ่งมาจากกวีนิพนธ์เรื่องนี้ และได้บอกกำกับไว้ด้วยว่า "โคลงบทนี้เอามาจากเรื่องของนาคคุตตนาร์." แต่อนุฎีกาภาษาบาลีชื่อ วิมติวิโนทนี กล่าวว่า ผู้ประพันธ์เรื่องกุณฑลเกสี ชื่อนาคเสน. แต่ก็อาจจะเป็นไปได้ว่า คำว่า นาคเสน นี้ นักเขียนชาวทมิฬเอามาดัดแปลงให้เป็นภาษาทมิฬว่า นาคคุตตนาร์. ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับกวีคนนี้ เราไม่อาจจะค้นหาได้. เนื่องจากเรื่องนีลเกสีแต่งขึ้นในตอนต้น ๆ ของคริสศตวรรษที่ ๑๐ ฉะนั้น เราก็เห็นจะต้องสันนิษฐานเอาว่าเรื่องกุณฑลเกสีนี้แต่งก่อนหน้าเรื่องนีลเกสี.

๗. พระพุทธทัตตเถระ

พระพุทธทัตตเถระ เป็นผู้ที่ชาวพุทธให้ความเคารพนับถืออย่างยิ่งท่านหนึ่งในฐานะเป็นพระอรรถกถาจารย์ผู้มีชื่อเสียง ท่านเป็นชาวทมิฬจากอินเดียใต้ เคยอยู่ในเมืองสำคัญ ๆ ทางพระพุทธหลายเมือง คือ เมืองกาเวริ-

ปัฏฏินัม, เมืองอุรคปุระ, เมืองภูตมังคลัม, เมืองกาญจี, และที่มหาวิหารเมืองอนุราธปุระในประเทศลังกาด้วย. อรรถกถาชื่อ มธุรัตถวิลาสินี ท่านรจนาขึ้นในขณะที่อยู่ที่วัดที่สร้างโดยกฤษณทาสเสนาบดี ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกในเมืองกาเวริปัฏฏินัม, มธุรัตถวิลาสินีภาษาบาลีเล่มนี้เป็นอรรถกถาของพุทธวงศ์ สุตตันตปิฎก. ท่านได้รจนาคัมภีร์อีกเล่มหนึ่งเกี่ยวกับอภิธรรม ชื่ออภิธรรมาวตาร ตามคำอาราธนาของพระเถระชื่อสุมติ. ได้รจนาคัมภีร์เกี่ยวกับพระวินัยไว้เล่มหนึ่งชื่อ วินัยวินิจฉัย เป็นภาษาบาลี และท่านบอกไว้ในคัมภีร์เล่มนี้ว่า คัมภีร์นี้ได้รจนาขึ้นในรัชสมัยของกษัตริย์โจละ พระนามว่า พระเจ้าอัจยุตวิกรม (Acyutavikrama). ในสมัยที่พำนักอยู่ในเมืองอนุราธปุระ ในประเทศลังกานั้น ท่านก็ได้รจนาคัมภีร์ขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ อุตตรวินิจฉัย. คาถาภาษาบาลีสรรเสริญพระพุทธคุณชื่อ ชินาลังการกาวยะ ก็เป็นผลงานทางอักษรศาสตร์ที่ยอดเยี่ยมอีกเล่มหนึ่งของพระพุทธทัตตะ.

ในหนังสือชื่อ ชินาลังการกาวยะ ของท่านนี้เอง ที่พระพุทธทัตตะได้พรรณนาถึงมาตุภูมิของท่านคืออาณาจักรโจละ, และเมืองต่าง ๆ ของอาณาจักรโจละ คือ เมืองกาเวริปัฏฏินัม, เมืองภูตมังคลัม ไว้ด้วยคาถาอันไพเราะเพราะพริ้งหลายคาถา. พระพุทธทัตตะเป็นพระอรรถกถาจารย์รุ่นเดียวกันกับพระอรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ คือ พระพุทธโฆสาจารย์. พระพุทธโฆสาจารย์ก็ได้เคยกล่าวสรรเสริญท่านไว้อย่างเพราะพริ้งในหนังสือของท่านเล่มหนึ่งว่า "เมื่อท่าน (พระพุทธทัตตเถระ) ได้ถึงมรณภาพแล้ว คนทั้งหลายอย่างเช่นข้าพเจ้าเป็นต้น จึงได้ถูกเรียกว่า เป็นปราชญ์." ในเรื่องความคงแก่เรียน, ความเป็นปราชญ์, และความสามารถในเชิงอธิบายไขความพุทธพจน์นั้น พระพุทธทัตตเถระจะเป็นรองก็แต่เพียงพระพุทธโฆสาจารย์เพียงรูปเดียวเท่านั้น. พระพุทธทัตตเถระรูปนี้มีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๕.

๘. พระพุทธมิตตมหาเถระ

พระพุทธมิตตมหาเถระมีชีวิตอยู่ในอินเดียใต้ในคริสต-ศตวรรษที่ ๕ เช่นเดียวกัน. แต่อย่าเข้าใจผิดไปว่าท่านรูปนี้เป็นรูปเดียวกัน กับพระพุทธมิตตะที่เป็นผู้รจนาตำราไวยากรณ์ภาษาทมิฬชื่อ วีรโสลิยัม. พระมหาเถระรูปนี้อาศัยอยู่ในเมืองมยูรปัฏฏนัม (คือเมืองมายวรัม Mayavaram ในปัจจุบัน) แขกคนสำคัญของท่านในขณะที่ท่านอยู่ ณ เมืองนี้ก็คือ พระพุทธ-โฆสาจารย์, คัมภีร์ปปัญจสูทนี อรรถกถามัชฌิมนิกาย พระพุทธโฆสาจารย์ก็รจนาขึ้นตามคำอาราธนาของพระมหาเถระรูปนี้. ในบทสรุปของปปัญจสูทนี พระพุทธ-โฆสาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า

"อายาจิโต สุมตินา เถเรน ภทนฺตา พุทธ-มิตฺเตน ปุพฺเพ มยูรปุรปฏฺฏนมฺหิ สทฺธึ วสนฺเต"

"เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าอยู่ที่เมืองมยูรปัฏฏนะกับพระพุทธ-

มิตตเถระนั้น ข้าพเจ้าได้รับอาราธนาให้รจนาหนังสือเล่มนี้."

๙. พระโพธิธรรม

พระโพธิธรรม เป็นเจ้าชายจากราชตระกูลในอินเดียใต้. พระคณาจารย์ฝ่ายมหายานรูปหนึ่งชื่อประคโญตตระ ได้ชักนำท่านให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และได้ให้การบรรพชาอุปสมบทท่านเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน. ในวัยหนุ่ม พระโพธิธรรมได้ทำการประกาศเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอยู่ในอินเดียใต้. ต่อมาในบั้นปลายแห่งชนมชีพของท่าน พระโพธิธรรมได้เดินทางไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศจีน. ที่เมืองกว้างตุ้ง ท่านได้เข้าเฝ้าพระจักรพรรดิวู่ตี่ (Wu-Ti) แต่ไม่อาจจะทำให้พระองค์ทรงสนพระทัยในพระพุทธศาสนาได้. จากนั้น ท่านได้เดินทางไปทางภาคเหนือของประเทศจีน และ ณ ที่นั้น ท่านก็ได้พบกับพระพุทธศาสนา

นิกายธยานะ (จีนเรียกว่า ชาน, ญี่ปุ่นเรียกว่า เซ็น). พระโพธิธรรมได้พำพักอยู่ ณ ภาคเหนือของประเทศจีนนั้นกระทั่งวายชนม์. พระโพธิธรรมเป็นผู้ที่ตำหนิการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยอามิส และสอนเน้นเรื่องการทำใจให้บริสุทธิ์และเรื่องโพธิญาณ.

๑๐. พระทิคนาค[๑]

ยวนฉ่างบันทึกเรื่องราวของพระภิกษุรูปนี้ไว้ในหนังสือเรื่อง "บันทึกประวัติโลกตะวันตก." พระทิคนาคนี้เป็นชาวเมืองมังคลัม ซึ่งตั้งอยู่ทางใต้ของเมืองกาญจี. ท่านได้ศึกษาศาสนาเปรียบเทียบและปรัชญา และได้บวชเป็นพระภิกษุในนิกายวัดสีปุตรียะ (วัชชีบุตร), ต่อมาได้เดินทางเดินทางไปทางภาคเหนือของอินเดีย และได้บวชใหม่ในฝ่ายมหายานภายใต้การนำของพระวสุพันธุ. ท่านได้เคยโต้วาทีชนะพวกนอกศาสนาที่มหาวิทยาลัยนาลันทา หลังจากนั้นท่านก็ได้รับความนิยม

๑. ทิคนาคะ, ทินนาคะ, และ ทิงนาคะ เป็นพระเถระองค์เดียวกัน.

ยกย่องจากบรรดาพระภิกษุทั้งหลายในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น. พระทิคนาคได้เดินทางท่องเที่ยวไปทั่วอินเดียในฐานที่เป็นนักปรัชญาและนักโต้วาทีนามกระเดื่องเพื่อบรรยายธรรมและโต้วาทะ สุดท้ายท่านได้พำนักอยู่เป็นการถาวรที่เมืองกาญจี. พระทิคนาคเป็นผู้ก่อตั้งพุทธปรัชญานิกายวิญญาณวาท. พระธรรมปาละอธิการบดีของมหาวิทยาลัยนาลันทา ก็เป็นศิษย์คนหนึ่งของพระทิคนาคเถระ. หนังสือภาษาสันสกฤต ๒ เล่ม คือ นยายประเวส (ตรรกวิทยาเบื้องต้น) และนยายสมุจจัย (สารัตถตรรกวิทยา) ก็เป็นส่วนหนึ่งของผลงานจำนวนมากของพระทิคนาค แต่ไม่มีกล่าวไว้ว่า ท่านได้เขียนหนังสือภาษาทมิฬเรื่องอะไรไว้บ้าง. พระทิคนาคมีชีวิตอยู่ในระหว่างคริสตศักราช ๓๔๕–๔๒๕.

๑๑. พระธรรมปาละ อธิการบดีมหาวิทยาลัยนาลันทา

พระธรรมปาละรูปนี้ เป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน เป็น

คนละองค์กันกับพระอรรถกถาจารย์ ที่ชื่อพระธรรมปาล ซึ่งอยู่ ณ ภัทรตีรถวิหาร และเป็นคณาจารย์ฝ่ายเถรวาท. พระธรรมปาละแห่งมหาวิทยาลัยนาลันทารูปนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญลัทธิมหายาน ท่านเป็นราชบุตรองค์ที่ ๓ ของกษัตริย์ทมิฬที่ปกครองเมืองกาญจี. พระบิดาได้จัดการเพื่อจะให้ท่านได้แต่งงาน แต่ท่านกลับลอบหนีไปหาพระคณาจารย์พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและได้บวชเป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน. พระธรรมปาละได้ท่องเที่ยวไปทั่วอินเดียและประเทศใกล้เคียงเป็นเหตุให้ท่านกลายเป็นพหูสูต มีความรู้เชี่ยวชาญในศิลปะวิชาการต่าง ๆ รอบด้าน.

ในระหว่างการท่องเที่ยวไปบรรยายธรรมในที่ต่าง ๆ นั้น ท่านได้ไปถึงกรุงโกสัมพี. ชาวพุทธที่เมืองนี้กำลังถูกต้อนในการโต้ปัญหาครั้งสำคัญกับฝ่ายศัตรู และกำลังเกิดความหวาดกลัวอย่างรุนแรง. พระธรรมปาละซึ่งมาช่วยแก้ไขชาวพุทธไว้ได้ทัน ได้แสดงความอัจฉริยะ

ทางวาทศิลป์และความรอบรู้ทุกด้านให้เป็นที่ประจักษ์ โดยการทำลายข้อกล่าวหาของคู่ปรปักษ์ฝ่ายฮินดูลงได้อย่างหมดสิ้น. ด้วยชัยชนะครั้งนี้เอง พระธรรมปาละก็สามารถทำให้กษัตริย์แห่งโกสัมพี ซึ่งประทับอยู่ ณ ที่นั้นพร้อมด้วยผู้ฟังอีกเป็นจำนวนมากเกิดความเคารพนับถือได้. ชื่อเสียงของท่านจึงแพร่สะพัดไปทั่ว และได้รับถวายตำแหน่งอธิการบดีแห่งมหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สงวนไว้สำหรับปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาชั้นเยี่ยมเท่านั้น เป็นเครื่องสักการบูชา.

ศิษย์ของพระธรรมปาละรูปหนึ่ง คือ พระศีลภัทร ก็เป็นปราชญ์ที่มีความชำนิชำนาญรอบด้านและภายใต้ความอำนวยการของพระศีลภัทรนี้เอง ที่ยวนฉ่างได้รับการศึกษาภาษาสันสกฤตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในขณะที่พำนักอยู่ที่มหาวิทยาลัยนาลันทา. เมื่อพระธรรมปาละมรณภาพไปแล้ว พระศีลภัทรก็ได้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยนี้สืบต่อมา.

พระธรรมปาละถึงมรณภาพในขณะที่ยังอยู่ในวัยหนุ่ม คืออายุเพียง ๓๒ ปีเท่านั้นเอง. ได้มีบางคนเกิดความเข้าใจผิดอย่างมหันต์ โดยพยายามอธิบายว่า พระอรวณะ อฑิคัล ตามที่กล่าวถึงในเรื่องมณีเมขไลนั้นเป็นรูปเดียวกันกับพระธรรมปาละ อธิการบดีมหาวิทยาลัยนาลันทารูปนี้.

๑๒. พระภัทรตีรถ ธรรมปาละ

ท่านรูปนี้ คือพระธรรมปาละ ตามที่กล่าวถึงในวรรณคดีภาษาบาลีว่าเป็นพระอรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่รูปหนึ่ง. พระธรรมปาละรูปนี้เป็นชาวอินเดียใต้ ได้อาศัยอยู่ในเมืองตัญชา (Tanja) อันเป็นเมืองที่แม่น้ำคามรปารณีไหลท่วม. เมืองนี้เป็นเมืองเดียวกันกับเมืองตันชอร์ (Tanjore) ของอาณาจักรโจละ. นักปราชญ์หลายท่านมีความเห็นว่า พระธรรมปาลาจารย์รูปนี้เป็นชาวเมืองตัญชาวูร์ (Tañjavur) ในอาณาจักรปาณฑยะ. แต่มีหลักฐานปรากฏอยู่ในอรรถกถาชื่อ

เนตติปกรณ์อันเป็นผลงานของท่านเองว่า ท่านเคยอาศัยอยู่ที่ภัทรตีรถวิหาร ในเมืองนาคปัฏฏนัมด้วย. ท่านได้เคยเดินทางไปประเทศลังกา และพำนักอยู่ที่มหาวิหาร เมืองอนุราธปุระ. ในระหว่างเวลาที่พักอยู่ที่นี้ ท่านได้รจนาอรรถกถาต่าง ๆ คือ อรรถกถาของเถร–เถรีกถา, อุทาน, อิติวุตตก, เปตวัตถุ, วิมานวัตถุ, จริยาปิฎก, และเนตติปกรณ์. อรรถกถาต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ รวมเรียกว่า ปรมัตถทีปนี นอกจากนี้ท่านยังได้รจนาฎีกาของวิสุทธิมรรคอันเป็นหนังสือเล่มใหญ่อีกเล่มหนึ่ง เรียกว่า ปรมัตถมัญชุสา. ราวปี ค. ศ. ๗๙๖ ท่านได้อาศัยอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ดังที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาชื่อเนตติปกรณ์ว่า

"สทฺธมฺโม รตนฏฺฐาเน ปฏฺฏเน นาคสวฺหย
ธมฺมาโสกมหาราชา – วิหาเร วสตา มยา."

"(ข้าพเจ้ารจนาคัมภีร์นี้) ขณะเมื่อข้าพเจ้าพำนักอยู่

ในวิหารที่สร้างโดยพระเจ้าธรรมาโศกมหาราช ที่เมืองนาคปัฏฏนะ อันเป็นเช่นกับท่าอันเป็นที่ขึ้นจากมหาสมุทรแห่งพระสัทธรรม."

หนังสือศาสนวงศ์ได้กล่าวถึงพระธรรมปาละไว้ว่า :–

"พระธรรมปาลาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์อรรถกถาจำนวนมาก มีอรรถกถาของอิติวุตตกเป็นต้นได้อาศัยอยู่ ณ ภัทรดีรถวิหาร ในทมิฬประเทศ, ฉะนั้น เราจึงอาจลงสันนิษฐานได้ว่า ท่านเป็นพระภิกษุชาวสิงหล. นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้รจนาฎีกาของคัมภีร์วิสุทธิมรรค, อรรถกถาของทีฆนิกาย, มัชฌิมนิกาย, และสังยุตตนิกาย อีกด้วย."

๑๓. พระพุทธนันทิเถระ และพระสารีบุตรเถระ

พระเถระสองรูปนี้ กล่าวกันว่าได้อาศัยอยู่ในเมืองโพธิมังไค ในประเทศโจละ. เราได้ทราบเรื่องราวของท่านทั้งสองนี้จากหนังสือชื่อ "เปริยปุราณัม" หนัง

สือของฝ่ายศาสนาไศวะ อันเป็นการบันทึกเหตุการณ์ของการโต้วาทีกันระหว่างพระภิกษุในพุทธศาสนากับนักบวชของศาสนาไศวะ. ในระหว่างเวลาดังกล่าวนี้ คณาจารย์ฝ่ายไศวะชื่อคิรุคญาณสัมพันธาร์ ได้เที่ยวไปรอบ ๆ เมืองอันเป็นถิ่นของพุทธศานิกชน ขี่รถไปเป็นขบวนพร้อมทั้งคะโกนไชโยโห่ร้อง และประโคมสังข์แครเป็นการเฉลิมฉลองไปด้วย. ชาวพุทธในเมืองโพธิมังไคได้บอกเขาว่า "ท่านจะมาแห่แหนเฉลิมฉลองกันดังนี้ผ่านเมืองของพวกเราไม่ได้. จงมาโต้วาทีในเรื่องเกี่ยวกับศาสนากันดีกว่า." คิรุคญาณสัมพันธาร์ได้รับคำท้าทายของชาวพุทธ. ฝ่ายชาวพุทธก็ได้มอบให้พระพุทธนันทิเป็นประธาน. สาวกของคิรุคญาณ-สัมพันธาร์ ได้แสดงมายากลคามลัทธิคันคระ ทำให้ฟ้าผ่าลงมาที่พระเถระ พวกชาวพุทธได้พากันคัดค้านการกระทำดังนั้นว่า "อย่าได้มาแสดงมายากลเลย, มาโต้วาทีในเรื่องธรรมะกันดีกว่า."

กล่าวกันว่า ติรุคญาณสัมพันธาร์เป็นฝ่ายปราชัยต่อพระพุทธนันทิเถระ. นอกจากนี้เราก็ไม่พบรายละเอียดอะไรเกี่ยวกับพระเถระทั้งสองรูปนี้อีก. สำหรับติรุคญาณสัมพันธาร์นั้น มีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๗.

๑๔. พระวัชรโพธิ

พระวัชรโพธิ เป็นชาวเมืองโปทิยกันดะ (Podiyakanda) ในปาณฑยประเทศ. บิดาเป็นพระอาจารย์ประจำราชตระกูล. พระวัชรโพธิได้เดินทางไปศึกษา ณ เมืองนาลันทาซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของอินเดีย และกลับบ้านเดิมเมื่ออายุได้ ๒๖ ปี. ในขณะนั้น ประเทศบ้านเมืองของท่านกำลังประสบความทุกข์ยากเนื่องจากฝนแล้ง พระเจ้านรสิงหโปตวรมันจึงทรงขอให้ท่านช่วยเหลือ. พระวัชรโพธิสามารถทำให้ฝนตกได้โดยการประกอบพิธีทางไสยศาสตร์. พระวัชรโพธิเป็นพระภิกษุฝ่ายมหายานนิกายวัชรญาณ ได้เดินไปประเทศลังกาครั้งหนึ่งและพำนักอยู่ที่อภัยคีรีวิหารเป็นเวลา ๖

เดือน. ในระหว่างที่พำนักอยู่ในประเทศลังกานั้น พระวัชรโพธิก็พยายามเผยแพร่พระพุทธศาสนามหายาน แต่ไม่นานนักก็เดินทางกลับมายังมาตุภูมิของตน. หลังจากที่กลับมาจากลังกาแล้ว พระวัชรโพธิได้เดินทางไปยังประเทศจีนพร้อมกับศิษย์ของท่านชื่ออโมฆวัชร และได้ดำเนินงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาอยู่ในประเทศนั้น. พระวัชรโพธิถึงมรณภาพเมื่อปี ค.ศ. ๗๓๐. เพื่อเป็นการสนองเจตนาของพระวัชรโพธิผู้อาจารย์ บรรดาศิษย์ของท่านจึงได้เดินทางกลับไปยังประเทศลังกาและประเทศอินเดียอีกครั้งหนึ่งเพื่อเผยแพร่ลัทธิวัชรญาณ. กล่าวกันว่า พระวัชรโพธินั้นเคยได้รับการต้อนรับด้วยความเคารพจากพระเจ้าสีลเมฆแห่งลังกา.

๑๕. พระพุทธมิตร

นอกจากชื่อของท่านแล้ว คาถาสรุปในหนังสือไวยากรณ์ภาษาทมิฬ ชื่อ วีรโสลิยัมของท่านเองก็ได้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธมิตรรูปนี้เป็นผู้มีศรัทธาแก่กล้าใน

พระพุทธศาสนา. สมัยก่อนบวช ท่านเป็นผู้ปกครองท้องถิ่นแห่งหนึ่งของจังหวัดหนึ่งในอินเดียใต้. หนังสือเรื่องวีรโสลิยัม ของท่านดังกล่าวมานั้นได้ตั้งชื่อตามพระนามของพระเจ้าวีรโจละ หรืออีกพระนามหนึ่งว่า วีรราเชนทร, กษัตริย์แห่งโจละซึ่งเป็นผู้อาราธนาท่านให้แต่งหนังสือเล่มนี้ขึ้น. กษัตริย์พระองค์นี้ครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. ๑๐๖๓–๑๐๗๐. จารึกในยุคนั้น ได้กล่าวสรรเสริญกษัตริย์พระองค์นี้ไว้อย่างสูงยิ่ง. เพราะฉะนั้น พระพุทธมิตรจึงขนานนามกษัตริย์องค์นี้ว่า " นักปกครองผู้ยังชาวโลกทั้งมวลให้ประสบสันติ." พระพุทธมิตรและพระเจ้าวีรราเชนทรมีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๑๑. พระพุทธมิตรรูปนี้เป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน. ระวังอย่าได้เข้าใจสับสนไปว่าพระพุทธมิตรองค์นี้เป็นองค์เดียวกันกับพระพุทธมิตตเถระอีกองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นพระเถระฝ่ายเถรวาท และเป็นผู้ที่เคยอยู่ร่วมสำนักกับพระพุทธโฆสาจารย์ ในขณะที่พระพุทธโฆสาจารย์รจนาอรรถกถาเรื่องปปัญจสูทนี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในตอนต้น. อรรถกถาของคัมภีร์วีรโสลิยัม ของพระพุทธมิตรนั้น ก็รจนาโดยศิษย์ของท่านเอง ชื่อ เปรุมเทวนาร์ (Perum devanar) ท่านองค์นี้ก็เช่นกันได้เป็นพุทธสาวกผู้อุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนาโดยแท้.

๑๖. พระทีปังกร พุทธัปปิยเถระ

ชาวลังกาเรียกพระเถระรูปนี้ว่า พระพุทธัปปิยเถระแห่งโจละ หรืออีกชื่อหนึ่งว่า พระทีปังกรแห่งโจละ. ท่านเป็นผู้รจนาคัมภีร์ไวยากรณ์บาลี ชื่อ รูปสิทธิ ซึ่งยังใช้กันอยู่ในโรงเรียนฝ่ายพระพุทธศาสนามากระทั่งทุกวันนี้. คัมภีร์บาลีไวยากรณ์เล่มนี้เป็นหนังสือที่แพร่หลายมากเล่มหนึ่ง ซึ่งแต่งในทำนองเดียวกันกับบาลีไวยากรณ์ของพระกัจจายนะ. ท่านได้แต่งหนังสือไว้อีกเล่มหนึ่งเป็นคาถาสรรเสริญพระพุทธเจ้า เป็นภาษาบาลีเรียกว่า ปัชชมธุ (รสหวานของสุภาษิต), หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่แสดงให้เห็นถึง

ความเป็นนักกวีที่เยี่ยมยอด และความมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธเจ้าของพระเถระรูปนี้. พระทีปังกรได้ศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาอยู่กับพระอานันทวนรัตน์ในประเทศลังกา. ต่อมาท่านได้เดินทางกลับไปยังเมืองโจละ และได้เป็นเจ้าอาวาสของวัดพลาทิตยะ. ในคาถาสรุปของคัมภีร์รูปสิทธิ พระทีปังกรได้บอกไว้ว่า ท่านเกิดที่เมืองโจละ และได้อยู่ในประเทศลังการะยะหนึ่ง. ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางวรรณคดีบาลีและไวยากรณ์บาลี. ในสมัยที่ท่านท่องเที่ยวอยู่ในลังกานั้น "ท่านเป็นเสมือนธงที่โบกสะบัดอยู่เหนือลังกา." พระทีปังกรมีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๑๒.

๑๗. พระกัสสปเถระแห่งโจละ

พระกัสสปเถระเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก และภาษาบาลี, ผลงานต่าง ๆ ของท่านนั้นก็คืออรรถกถาอภิธรรมชื่อ โมหวิจเฉทนี และอนาคตวังสะ. ในหนังสือเรื่อง ศาสนวงศ์ และหนังสือภาษาบาลีที่แต่ง

โดยชาวพม่า ชื่อคันธวงศ์ มีบอกไว้ว่า พระกัสสป-เถระรูปนี้เป็นชาวทมิฬเมืองโจละ. ในคาถาสรุปของเรื่อง โมหวิจเฉทนี ท่านเองก็ได้บอกไว้ว่า ท่านอาศัยอยู่ ณ วัดนาคนะ ในเมืองนาคปัฏฏนัม โจละประเทศ.

๑๘. พระอนุรุทธเถระ

พระอนุรุทธะรูปนี้มีชีวิตอยู่ในคริตสศตวรรษที่ ๑๐ หรือ ๑๑ และบ้านเกิดของท่านกล่าวกันว่าอยู่ในเมือง กาเวริ-ปัฏฏินัม. ผลงานอันมีชื่อเสียงโด่งดังของท่านก็คือ อภิธัมมัตถสังคหะ หรือคู่มืออภิธรรม, ซึ่งเป็นหนังสือแนะปรัชญาอภิธรรม ที่ใช้กันมาเป็นเวลากว่า ๘ ศตวรรษแล้ว. แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นที่นิยมอยู่ในประเทศพม่าและลังกา. อรรถกถาสำหรับอภิธรรมนั้นได้มีผู้แต่งกันมาแล้วจำนวนหลายคัมภีร์ตลอดเวลาหลายศตวรรษ ในปัจจุบันก็ได้มีผู้แปลเป็นภาษาตะวันตกแล้ว. หนังสือที่เกี่ยวกับอภิธรรมอีก ๒ เล่ม

ที่แต่งเป็นคาถาภาษาบาลี คือ ปรมัตถวินิจฉัย และนามรูปปริจเฉท ก็เชื่อกันว่าเป็นผลงานของพระอนุรุทธเถระ แต่หนังสือ ๒ เล่มดังกล่าวนี้รวมทั้งเรื่องอนุรุทธสตกะด้วยจะแต่งโดยพระอนุรุทธะจริงหรือไม่นั้น นักปราชญ์หลายท่านยังสงสัยอยู่.

๑๙. พระธรรมกิตติเถระ

พระเถระรูปนี้เป็นชาวโจละ มีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๑๓ และเป็นผู้ที่ได้เดินทางจากอินเดียใต้ไปยังลังกา. ท่านได้เป็นผู้แต่งภาคแรกของหนังสือเรื่องจุลวงศ์ ซึ่งเป็นเรื่องต่อมาจากเรื่องมหาวงศ์ อันเป็นพงศาวดารที่มีชื่อเสียงของลังกา. เรื่องที่ท่านแต่งเพิ่มนั้นเริ่มแต่รัชสมัยของพระเจ้าสิริเมฆวัน มาจนถึงยุคของท่านเอง. เรื่องธาตุวงศ์ (ประวัติพระเขี้ยวแก้ว) ก็ว่ากันว่าเป็นผลงานของพระเถระองค์นี้.

พระธรรมรตนเถระ กล่าวว่า เรื่องราวของพระ

พุทธศาสนาในอินเดียใต้นั้น นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ก็ยังมีหลักฐานต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ที่เราสามารถจะเอามาอ้างได้อีกมากว่า ได้เคยมีพระภิกษุในพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมากกระจายกันอยู่ในเมืองและหมู่บ้านต่าง ๆ ในอินเดียใต้. แต่หนังสือทางพระพุทธศาสนาภาษาทมิฬที่พวกชาวพุทธเหล่านั้นได้เขียนขึ้นนั้นส่วนมากได้สูญหายไปเสียหมดแล้ว เหลืออยู่เพียง ๒ เล่มเท่านั้น. จากบัญชีรายชื่อของหมู่บ้านน้อยใหญ่, จากรายชื่อของพระภิกษุและพุทธศาสนิกชนที่พอหาได้, และจากโบราณสถานทางพุทธศาสนาจำนวนมากที่ยังคงเหลือรอดอยู่ในปัจจุบันดังกล่าวมาแล้ว เราก็สามารถลงความเห็นได้ว่า ครั้งหนึ่งพระพุทธศาสนาได้เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในอินเดียใต้ตั้งแต่คริสตศตวรรษที่ ๓ จนถึงคริสตศตวรรษที่ ๑๓.

นอกจากนี้เราก็ยังได้พบเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ในสมัยคริสตศตวรรษที่ ๑๔–๑๕

ในประวัติศาสตร์ลังกาอีกด้วย. ในตอนต้น ๆ ของคริสตศตวรรษที่ ๑๔ พระเจ้าบัณฑิตปรกรมพาหุก็ได้พระภิกษุนักอักษรศาสตร์มาจากอินเดียใต้ มาช่วยในการแปลหนังสือชาดกเป็นภาษาสิงหล. เสนาบดีคนหนึ่งของพระเจ้าภุวเนกพาหุที่ ๑๔ แห่งคัมโปละ ชื่อเสนธิลังการ์ ก็ได้ให้สร้างวัดทางพระพุทธศาสนาขึ้นวัดหนึ่งที่เมืองกาญจีปุระ นี้ก็เป็นหลักฐานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ในยุคหลัง ๆ นี้เอง. จากข้อเท็จจริงเหล่านี้เราก็สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนานั้นยังคงมีอยู่ในอินเดียใต้จนกระทั่งถึงสมัยที่ชาวยุโรปเข้ามาสู่อินเดียใต้.

แม้ว่าพระพุทธศาสนาในอินเดียจำต้องพ่ายแพ้แก่ศาสนาฮินดู แต่ยุคที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองอยู่ในอินเดียนั้นก็เป็นยุคที่ชาวทมิฬสามารถพูดได้อย่างเต็มภาคภูมิว่าได้เป็นผู้ผลิตวรรณคดีพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงทั้งที่เป็นภาษาทมิฬ, ภาษาบาลี และภาษา

สันสกฤตไว้เป็นจำนวนมาก. และเมื่อสมัยแห่งการชิงดีชิงเด่นกันในทางศาสนาได้ผ่านพ้นไปแล้ว, เราก็น่าจะถือว่ายุคของพระพุทธศาสนาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เป็นยุคที่จะเป็นเครื่องผูกพันอันแน่นแฟ้นระหว่างชนชาติทมิฬกับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งปวงตลอดไป.

พิมพ์ที่ ร.พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร
นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๖/๑๑/๒๐ โทร. 2817790

ภาพปก ภาพสลักบนแผ่นหิน แสดงรูปพระสถูปพุทธศิลปอินเดียใต้สมัยอมรวดี ณ เมืองนาคารชุนโกณฑา หรือ เมืองวิชัยบุรีเก่า ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ พุทธศตวรรษที่ ๗–๙